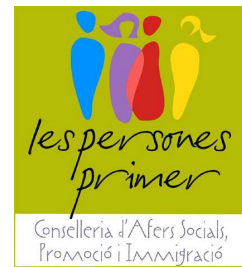

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Afers Socials,
Promoció i Immigració
Direcció General de Cooperació

PLA REGIÓ DEL SENEGAL 2009-2011

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERACIÓ

ÍNDEX

ABREVIATURES I SIGLES	3
PRESENTACIÓ	5
1. ANTECEDENTS, IDENTIFICACIÓ I ANÀLISI DE NECESSITATS	6
1.1. ANTECEDENTS DE LA COOPERACIÓ BALEAR AL SENEGAL	6
1.2. BREU CONTEXTUALITZACIÓ	6
1.3. PROGRÉS EN RELACIÓ AMB ELS OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT DEL MIL·LENNI (ODM)	10
1.4. IDENTIFICACIÓ I ANÀLISI DE NECESSITATS	10
2. JUSTIFICACIÓ	15
2.1. PRIORITATS ESTRATÈGIQUES DEL GOVERN DEL SENEGAL (2006-2010)	16
2.2. PRIORITATS DE LA COOPERACIÓ ESPANYOLA AL SENEGAL	17
2.3. PROGRAMA DE NACIONS UNIDES PER AL DESENVOLUPAMENT (PNUD): PROGRAMA ART GOLD SENEGAL	18
3. PRIORITATS ESTRATÈGIQUES DEL GOVERN BALEAR AL SENEGAL PER AL PERÍODE 2009- 2011	19
3.1. ÀREES GEOGRÀFIQUES PRIORITÀRIES	26
3.1.1. <i>Regió de Saint-Louis</i>	28
3.1.2. <i>Regió de Ziguinchor (Basse Casamance)</i>	31
3.2. PRIORITATS TRANSVERSALS	35
3.2.1. <i>Defensa integral dels drets humans</i>	35
3.2.2. <i>Perspectiva de gènere</i>	36
3.2.3. <i>Sostenibilitat ambiental</i>	36
3.2.4. <i>Participació democràtica i enfortiment del teixit social</i>	37
4. OBJECTIUS	38
4.1. OBJECTIU GENERAL	38
4.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS	38
5. INSTRUMENTS	40
6. MECANISMES DE COORDINACIÓ	42
6.1. MECANISMES PER A LA COHERÈNCIA I LA COMPLEMENTARIETAT ENTRE ELS AGENTS DE LA COOPERACIÓ DE LES ILLES BALEARS	42
6.2. MECANISMES PER A LA COMUNICACIÓ I COMPLEMENTACIÓ AMB EL SENEGAL	43
6.3. MECANISMES PER A LA COORDINACIÓ I L'HARMONITZACIÓ AMB ALTRES AGENTS I DONANTS	43
7. RECURSOS PERSONALS, FINANCERS I MATERIALS	44
8. PROCEDIMENT METODOLÒGIC PER A L'ELABORACIÓ I LA CONCERTACIÓ DE L'ESTRATÈGIA	45
9. SEGUIMENT I AVALUACIÓ	46
9.1. SEGUIMENT	46
9.2. AVALUACIÓ	46
10. QUADRE RESUM DE PRIORITATS	48
BIBLIOGRAFIA	49

ABREVIATURES I SIGLES

AECID	Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament
AGR	Activitats generadores d'ingressos
AOD	Ajuda oficial per al desenvolupament
ARD	Agència Regional de Desenvolupament
ART GOLD	Programa de suport a la xarxa territorial per a una governança local orientada al desenvolupament
CPD	Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitats
CSS	Companyia Sucrera Senegalesa
DEP	Document d'estratègia de país
DGC	Direcció General de Cooperació (Govern de les Illes Balears)
DIRCOD	Direcció de la Cooperació Descentralitzada (Govern del Senegal)
DSRP	Document d'Estratègia per al Creixement i la Reducció de la Pobresa
ECODE	Estudio de Cooperación al Desarrollo (empresa consultora)
EDS	Enquesta demogràfica i sanitària
FDD	Fons dotació per a la descentralització
FECL	Fons d'equipament de les col·lectivitats locals
GED	Gènere en el desenvolupament
IDG	Índex de desenvolupament relatiu al gènere
IDH	Índex de desenvolupament humà
IEG	Índex d'equitat de gènere
IPH	Índex de pobresa humana
ITS	Infeccions de transmissió sexual
MFDC	Moviment de Forces Democràtiques a la Casamance
OCB	Organitzacions comunitàries de base
OCDS	Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat de la UIB
ODM	Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni
OTC	Oficina Tècnica de Cooperació (AECID)
ONG	Organització no governamental
ONGD	Organització no governamental de desenvolupament
PDEF	Programa Desenal de l'Educació i de la Formació
PEPAM	Programa de l'Aigua Potable i de Sanejament del Mil·lenni
PIB	Producte interior brut
PNDL	Programa Nacional de Desenvolupament Local
PNDS	Pla Nacional de Desenvolupament Sanitari
PNUD	Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament
PRDI	Pla Regional de Desenvolupament Integral

PRN	Programa d'Enfortiment de la Nutrició
SCA	Estratègia del creixement accelerat
SES	Situació econòmica i social
SNEEG	Estratègia nacional per l'Equitat i la Igualtat de Gènere
SOCAS	Societat de Conserves Alimentàries del Senegal
UIB	Universitat de les Illes Balears

PRESENTACIÓ

El Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011 assenyalava que l'organisme competent en matèria de cooperació, en aquest cas la Direcció General de Cooperació (DGC), ha d'establir estratègies concretes d'intervenció mitjançant els plans regió. En aquest sentit el Pla fa referència al punt 13.7 de la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, que defineix els plans regió com "la concreció d'accions integrals o sectorials en una àrea geogràfica determinada, que han de fixar les estratègies concretes d'intervenció". El Pla també proposa el desenvolupament de tres plans regió durant la seva vigència, i una de les zones que prioritza és l'Àfrica occidental (les altres dues són l'Amèrica Central i del Sud i el Magrib).

El país de l'Àfrica occidental que ha estat identificat per al desenvolupament d'una estratègia específica per part de la Direcció General de Cooperació ha estat el Senegal. Els principals criteris en els quals s'ha basat aquesta elecció són l'índex de desenvolupament humà (IDH) del Senegal, que el classifica amb un índex de desenvolupament humà baix, i la presència de població immigrada d'aquest país a les Illes Balears.

Aquest document descriu l'estratègia que guiarà les accions de la cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal per al període 2009-2011, tant de la cooperació directa com de la que s'executa mitjançant les entitats socials de desenvolupament de les Illes.

Tenint en compte els antecedents de la cooperació balear al país, i com a fruit de l'anàlisi feta i del viatge del personal tècnic de la DGC al Senegal el mes maig de 2009, es planteja que l'estratègia inicial al Senegal estigui enfocada inicialment al suport d'iniciatives de socis preferents que executin projectes amb qualitat i amb un impacte positiu (com poden ser l'Oficina Tècnica de Cooperació –OTC– de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament –AECID– al Senegal o el Programa de Nacions Unides al Desenvolupament –PNUD– a través del programa ART GOLD), dins les prioritats de desenvolupament identificades pel Govern senegalès (tant en l'àmbit nacional com regional i local) juntament amb la població i la societat civil senegaleses.

Al llarg de tot el procés de definició i implantació de l'estratègia al Senegal, es treballarà per oferir un espai de participació a les organitzacions no governamentals per al desenvolupament (ONGD) i a les associacions i persones senegaleses immigrades a les Illes Balears, amb l'objectiu d'obtenir un document d'estratègia consensuat i legitimat per un procés participatiu.

1. ANTECEDENTS, IDENTIFICACIÓ I ANÀLISI DE NECESSITATS

1.1. Antecedents de la cooperació balear al Senegal

La tradició de la cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal s'inicià l'any 1996, quan la DGC finançà el primer projecte d'una ONGD balear en aquest país. Des d'ençà i fins a l'any 2008, el Govern de les Illes Balears ha continuat subvencionant projectes al país, amb un total de quinze projectes d'entitats socials de desenvolupament (ONGD, fundacions, associacions, etc.) de les Illes per al període 1996-2008 (encara que alguns anys no se n'han finançats).

Dels quinze projectes subvencionats, dotze han estat projectes de cooperació, dos de cooperants i un de codesenvolupament. Els àmbits d'intervenció han estat majoritàriament la salut (inclosos els projectes d'infraestructures i equipaments sanitaris) i l'educació i formació (inclosos els projectes d'infraestructures i equipaments educatius), amb set projectes en cada àmbit. Per altra banda, les regions d'actuació han estat diverses: Kolda, Dakar, Saint-Louis, Ziguinchor, etc.

En aquest període de 13 anys la subvenció total concedida pel Govern de les Illes Balears ha estat de 690.210,10 €.

1.2. Breu contextualització

El Senegal és un país amb una població d'11,8 milions de persones (any 2005) amb una projecció de creixement poblacional per a 2015 de 14,9 milions. La taxa anual de creixement demogràfic és del 2,8 % (1975-2005), amb una projecció del 2,3 % per al període 2005-2015 (PNUD, 2008). Per una altra banda, el Senegal segueix la mateixa tendència a l'alça que altres països del Sud respecte a la taxa de creixement de la població urbana, que era del 41,6 % l'any 2005. El Senegal és també, com la majoria de països de l'Àfrica subsahariana, un país jove amb un 42,2 % de la població menor de 15 anys (any 2005).

La població senegalesa es caracteritza per una gran varietat ètnica amb aproximadament una vintena de grups ètnics. La distribució de la població per ètnies és la següent: wòlof (43 %), fulbe (23,8 %), serer (14,7 %), diola (3,7 %), mandinga (3 %), soninke (1,1 %), població europea i libanesa (1 %), i altres (9,4 %). Per altra banda, la religió majoritària és la musulmana (94 %) amb una minoria de població que professa la religió cristiana (5 %) i cultes indígenes (1 %). El francès és la llengua oficial, i el 80 % de la població parla wòlof.

Per altra banda, el Senegal és un país emissor d'emigrants. Així, el Ministeri dels Senegalesos a l'Exterior estima en més de dos milions les persones senegaleses que viuen a l'estranger. Les transferències monetàries que aquests senegalesos i senegaleses envien a les seves famílies pels circuits oficials s'estimen en més de 300 mil milions de francs CFA (Comunitat Financera Africana) per any, i representarien del 15 % al 65 % dels ingressos de la persona emigrada que viu l'exterior i del 30 % al 80 % del pressupost de les famílies receptores d'aquestes remeses al Senegal, segons les zones (DSRP-II 2006-2010, pàg. 42, paràgraf 200).

Segons l'Informe sobre desenvolupament humà 2007-2008 del PNUD, el Senegal és un país classificat amb un desenvolupament humà baix segons l'índex de desenvolupament humà (IDH), i ocupa el lloc número 156 d'un total de 177 països.

Un altre índex important que inclou aquest informe és l'Índex de desenvolupament relatiu al gènere (IDG).¹ En una classificació de l'IDG de 157 països, el Senegal està classificat el país número 135 (valor IDG: 0,492). Segons un altre índex que també mesura les desigualtats de gènere (dimensions d'apoderament, activitat econòmica i educació), l'Índex d'equitat de gènere (IEG), i que elabora la xarxa Control Ciutadà (*Social Watch* en anglès),² el Senegal té un valor de l'IEG de 56 (100 és l'equitat absoluta) i, per tant, presenta desigualtats de gènere greus sobretot pel que fa a l'apoderament de les dones senegaleses,³ amb un retrocés en el seu valor respecte a l'any 2004.

Respecte al medi ambient, el Senegal ha signat els principals tractats sobre el medi ambient (PNUD, 2008, pàg. 318). A més, la superfície forestal senegalesa representa el 45 % del seu territori (any 2005; PNUD, 2008, pàg. 310).

L'accés als serveis socials bàsics per part de la població és fonamental per poder garantir unes condicions de vida dignes que permetin el desenvolupament de les persones i del país. En aquest àmbit, la població senegalesa pateix mancances importants tant respecte a l'accés al SANEJAMENT, amb un percentatge del 57 % de la població que utilitza sanejament millorat (any 2004), com en relació amb la utilització de FONTS D'AIGUA MILLORADES (el

¹ L'IDG es basa en una anàlisi comparativa per a cada país de la situació dels homes i de les dones respecte a l'esperança de vida, la taxa d'alfabetització de les persones adultes, la taxa de matriculació bruta combinada en educació primària, secundària i terciària, i respecte als ingressos percebuts estimats.

² Per a més informació consultau <<http://www.socialwatch.org/es/portada.htm>>.

³ La dimensió de l'apoderament de la dona segons l'IEG inclou indicadors que mesuren la participació de la dona en la presa de decisions; concretament inclou els percentatges següents: percentatge de dones en càrrecs tècnics, percentatge de dones en càrrecs de direcció i govern, percentatge de dones parlamentàries, i percentatge de dones en càrrecs ministerials.

76 % de la població l'any 2004) (PNUD, 2008). La taxa d'electrificació del país per al període 2000-2005 és només del 33%, la qual cosa fa que 7,8 milions de senegaleses i senegalesos, és a dir, més de la meitat de la població, no tinguin accés a l'electricitat.

Els principals indicadors de SALUT reflecteixen un pressupost insuficient per emprendre mesures que millorin les dramàtiques xifres de desnutrició infantil (que també són extensibles a la població en general, amb un índex del 20 % de persones desnodrides sobre el total de la població per al període 2002/2004), d'ús d'anticonceptius (el 12 % de dones casades d'entre 15 i 49 anys, 1997-2005) amb implicacions tant per a la salut com per a l'apoderament de les dones i de cobertura mèdica per habitant (6 metges/100.000 habitants, 2000-2004). Per una altra banda, la realitat de la vall del riu Senegal (regions de Matam i Saint-Louis) correspon aproximadament a un metge o metgessa per 40.000 habitants.

La salut maternoinfantil és l'àmbit en què les xifres revelen més desigualtats i una realitat més urgent. L'elevada taxa de mortalitat materna (980 dones per cada 100.000 nascuts vius, any 2005, taxa ajustada; PNUD, 2008, quadre 10, pàg. 265) està directament relacionada amb la baixa xifra de parts atesos per personal sanitari especialitzat (58 %, 1997-2005). Una altra dada important és la taxa de fecunditat. En el cas del Senegal és encara molt elevada (5,2 fills/filles per dona per al període 2000-2005). Aquesta elevada taxa de fecunditat actua com a factor limitador de l'apoderament i l'autonomia de les dones, i repercuteix en una atenció a la salut dels infants deficient lligada a la situació de pobresa de les famílies, situació que és encara més difícil per a les dones que són cap de família amb fills i filles a càrrec seu.

La incidència del VIH en la població, el paludisme i la tuberculosi s'afegeixen a la problemàtica descrita anteriorment com a principals reptes amb els quals s'han d'enfrontar el govern i la població senegalesa.

Un altre servei bàsic i imprescindible per garantir un desenvolupament humà digne i durador és l'EDUCACIÓ. En aquest àmbit la despesa pública ha disminuït com a percentatge de la despesa pública total entre els anys 1991 (26,9 %) i els anys 2002-2005⁴ (18,9 %), la qual cosa representa una reducció de 8 punts percentuals en un període d'entre 11 i 14 anys (PNUD, 2008, quadre 11, pàg. 269).

⁴ Les dades es refereixen a l'any més recent disponible durant el període especificat.

Finalment, les desigualtats de gènere són també constatables respecte a l'analfabetisme, fet que ens mostra la taxa d'alfabetització de persones adultes per al període 1995-2005 (PNUD, 2008, quadre 28) que és del 29,2 % per a dones i del 51,1% per als homes (amb una diferència del 21,9 %).

El Senegal, segons la classificació en base a l'ÍNDEX DE POBRESA HUMANA per als països en desenvolupament (IPH-1) del PNUD, ocupa el lloc 97 d'una llista de 108 països, i és considerat, per tant, un dels països més pobres del món (PNUD, 2008, quadre 3, pàg. 242). El Senegal ha vist disminuïdes en els darrers quinze anys les aportacions rebudes en forma d'AJUDA OFICIAL PER AL DESENVOLUPAMENT (AOD), que han passat del 14,2 % del PIB per a l'any 1990 al 8,4% del PIB per a l'any 2005. La INVERSIÓ ESTRANGERA DIRECTA s'ha mantingut baixa al llarg del període 1990-2005 i també ha disminuït lleugerament (1 % del PIB el 1990 i 0,7% el 2005). Finalment, el DEUTE EXTERN ha disminuït en els darrers anys, però l'any 2005 el total del servei del deute representava encara el 2,3 % del PIB i l'11,8 % de les exportacions de béns, serveis i ingressos nets de l'exterior de l'any 2004.

Pel que fa a la situació en general dels DRETS HUMANS, el Senegal ha signat i ratificat els principals convenis relacionats amb els drets humans i amb els drets laborals. Un aspecte positiu és que el rang que la Constitució del Senegal atorga als tractats internacionals ratificats pel país és superior al del dret intern. No obstant això, la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitats (CPD) només ha estat signada (no ratificada) pel Govern senegalès l'abril de 2007.

Un informe consultat, en aquest cas provinent de la societat civil (NDIAYE, 2008), afirma que en els darrers anys els mecanismes de promoció i protecció dels drets humans s'han debilitat, i que fins i tot els drets i les llibertats democràtics han estat violats, sobretot els dies abans de les eleccions. El mateix informe considera que el Comissariat de Drets Humans està actualment submergit en una profunda letargia. Respecte al Comitè Senegalès de Drets Humans, l'autor de l'informe considera que va funcionar de manera irregular entre els anys 1993 i 2000, però actualment no disposa de personal i està incapacitat per reaccionar davant les violacions dels drets humans que se succeeixen al país.

Per altra banda, el Senegal pateix un conflicte armat des de fa més de 18 anys localitzat a la regió de Ziguinchor (anteriorment anomenada Basse Casamance), que ha ocasionat l'existència de població civil desplaçada i refugiada (aquest conflicte es tracta de manera més detallada a l'apartat 3

sobre “Àrees geogràfiques prioritàries”). A això, s’hi afegeix l’existència d’un gran nombre de persones refugiades mauritanes indocumentades.

1.3. Progrés en relació amb els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)

El Comitè Nacional de Seguiment dels ODM és la institució designada pel govern senegalès per coordinar els esforços nacionals amb la finalitat d’assolir els ODM. Actualment, el Senegal no ha assolit encara cap dels ODM i la seva situació actual és la següent:

Taula 1. Progrés del Senegal respecte als ODM

Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni	Situació
1. Eradicar la pobresa extrema i la fam	Possible d’assolir si es realitzen alguns canvis.
2. Assolir l’ensenyament primari universal	Molt probablement s’assolirà, en realització.
3. Promoure l’equitat de gènere i l’autonomia de la dona	Possible d’assolir si es realitzen alguns canvis.
4. Reduir la mortalitat infantil	Molt probablement s’assolirà, en realització.
5. Millorar la salut materna	Lluny de l’assoliment.
6. Combatre el VIH i sida, el paludisme i altres malalties	Possible d’assolir si es fan alguns canvis.
7. Garantir la sostenibilitat del medi ambient	Possible d’assolir si es fan alguns canvis.
8. Fomentar una associació mundial per al desenvolupament	Possible d’assolir si es fan alguns canvis.

Font: Web del seguiment dels ODM (traducció de la DGC):
<http://www.mdgmonitor.org/country_progress.cfm?c=SEN&cd=686>

Segons aquesta taula sobre el seguiment dels ODM per al Senegal, l’objectiu que està més lluny d’assolir les seves fites és el relatiu a la millora en la salut materna.

1.4. Identificació i anàlisi de necessitats⁵

El Govern senegalès ha determinat que el creixement econòmic necessari per crear suficients llocs de feina al mercat laboral es troba al voltant d’una taxa de creixement del PIB del 7 %, objectiu que encara és lluny d’assolir-se. Aquest fet, juntament amb una distribució inequitable de la riquesa entre regions, col·lectius (especialment entre homes i dones) i zones urbanes i rurals, provoca

⁵ Si no es diu el contrari, les informacions i dades que apareixen en aquest apartat, han estat extretes del DSRP-II 2006-2010 (traducció de la DGC).

que la pobresa sigui un fenomen que afecta el 48,5 % de les famílies i el 57,1 % de les persones al Senegal (dades de 2001-2002).⁶

La incidència de la pobresa canvia segons la regió i si ens referim a una zona rural o urbana. En la taula següent es mostren les diferències per regió de la incidència de la pobresa i d'altres indicadors:

Taula 2. Alguns indicadors de pobresa per regió (2005-2007)

INDICADORS DE POBRESA REGIONS	Llars per sota de la línia de pobresa (%)	Parts assistits per personal format (%)	Taxa d'incidència del VIH i sida en la població general (%)	Taxa d'incidència de la insuficiència ponderal (ràtio pes/edat) per als infants de 0 a 5 anys	Taxa d'accés a l'aigua potable AEP (adducció d'aigua potable)		Accés al sanejament (% de població urbana)
					Urbana	Rural	
Dakar	25 %	86 %	0,6 %	6,0 %	95,7 %	—	64 %
Diourbel	45,2 %	69 %	0,05 %	19,9 %	—	58 %	—
Fatick	59,2 %	41 %	0,9 %	15,8 %	—	73 %	10,5 %
Kaolack	48,2 %	46 %	0,7 %	11,2 %	—	22,7 %	70 %
Kolda	51,4 %	40 %	2 %	32,2 %	16 %	62 %	8 %
Louga	65 %	38 %	0,5 %	20,6 %	97 %	62 %	27 %
Matam	49,3 %	54 %	0,6 %	28,4 %	64 %	64 %	64 %
Saint-Louis	26,6 %	59 %	0,5 %	27,3 %	—	46,4 %	16 %
Tambacounda	67,2 %	48 %	0,4 %	24,5 %	44,4 %	29,9 %	38,4 %
Thiès	44,1 %	78 %	0,4 %	13,3 %	90,6 %	67,1 %	58,5 %
Ziguinchor	62,9 %	62 %	2,2 %	10,5 %	—	30 %	8,7 %

Font: État d'avancement de la mise en œuvre du DSRP-2 en 2007. Rapport de synthèse, pàg. 72 (juny de 2008).

A més, la pobresa al Senegal es caracteritza per aquests trets:

- La pobresa està més estesa entre els i les caps de família amb un nivell educatiu inferior, i la incidència de la pobresa augmenta amb la grandària de la família.
- L'existència o no de remeses condiciona el nivell d'ingressos de les persones i de les famílies, fet que indica una elevada dependència de la transferència d'aquests tipus de recursos cap a les famílies.
- Els avanços en la reducció de la incidència de la pobresa són més elevats en les zones urbanes que en les rurals.

Les manifestacions d'aquesta situació de pobresa es troben en la violència i la delinqüència, la mendicitat (*talibés* i mendicants, que són sobretot infants i adolescents, i que s'estima que representen el 1% de la població), la violència

⁶ Dades basades en enquestes dels anys 2001 i 2002 del Govern senegalès i indicades en el DSRP-II 2006-2010, pàg. 9. "Taula 1: pobresa i desigualtats al Senegal, 1994-2002" (traducció de la DGC).

de gènere i contra els infants, la prostitució (que afecta sobretot dones joves, i amb una incidència important del VIH i sida), la degradació del medi ambient, etc.

A més, al Senegal la protecció social cobreix només el 7,8 % de la població,⁷ fet que determina que la desprotecció social sigui més la norma que l'excepció. No obstant això, són les dones (sobretot les cap de família i les dones embarassades), les persones discapacitades, els infants de carrer i les persones grans en situació de pobresa i marginació social les més desprotegides.

Segons el mateix informe (DSRP-II, 2006-2010, quadre 2, pàg. 8), i segons enquestes realitzades pel Govern senegalès, la població considera que les prioritats de l'Estat haurien de ser, per ordre d'importància, les següents: ocupació dels i les joves (20,1 %); reducció dels preus dels productes de primera necessitat (18,9 %); accés als serveis sanitaris bàsics (17,7 %), i educació dels infants (11,3 %).

En l'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ, que és un sector clau per disminuir la pobresa i garantir un desenvolupament humà sostenible, les principals necessitats se centren en l'accés a l'educació de les zones rurals (les regions de Diourbel, Kaolack i Louga són les que tenen més infants sense escolaritzar a l'educació primària). L'abandó escolar és també un altre problema que afecta la continuïtat de l'escolarització (la construcció de menjadors escolars és una mesura que ha contribuït a augmentar les taxes de matriculació i d'èxit escolar). També hi ha diferències importants en les taxes brutes d'escolarització entre els grups de població més pobres i els més rics, i són sempre més altes per als nins que per a les nines. Una altra necessitat identificada és l'alfabetització de les persones adultes, sobretot les dones, principalment en les zones rurals.

En l'ÀMBIT DE LA SALUT, la problemàtica general identificada apunta a una insuficiència d'infraestructures sanitàries i socials i de qualitat de prestacions dels serveis. A més, el personal de salut està repartit de manera desigual pel territori nacional i té poca motivació per exercir les seves tasques en les zones pobres i aïllades. Això implica que la població, especialment en aquestes zones, però en tot el territori nacional en general, té importants dificultats d'accés als serveis sanitaris, sobretot en cas d'urgència. Confirmant les dades exposades a l'apartat 1.2 anterior, les dades de mortalitat materna són considerades pel Govern senegalès com a dramàtiques en general, i especialment cruentes a les regions de Ziguinchor, Kolda, Tambacounda i

⁷ DRSP-II 2006-2010, pàg. 51, paràgraf 251.

Fatick. Fonts entrevistades del Ministeri de la Sanitat Pública i de la Prevenció Sanitària, concretament la Direcció de Recursos Humans, assenyalen la mortalitat materna com un dels principals problemes al Senegal, i la seva disminució és un objectiu prioritari per a aquest Ministeri.

La prevenció i el tractament de la malària són necessitats urgents perquè la malària constitueix el 42,6 % de les causes de malalties, taxa que és bastant uniforme a tot el país.

Per altra banda, malgrat que la incidència del VIH i sida és una de les més baixes de tot l'Àfrica (0,7 % d'incidència en la població general, any 2004), afecta més les dones que els homes (0,9 % per a les dones i 0,4 % per als homes), es concentra en sectors poblacionals especialment vulnerables (persones que en situació de prostitució, pescadors, etc.) i presenta incidències desiguals per regió (Ziguinchor i Kolda són les més afectades).

Finalment, és necessari millorar la situació de malnutrició de les dones, els infants i els adolescents (les regions de Kolda, Matam i Saint-Louis són comparativament les que tenen uns indicadors més desfavorables, amb dades properes o superiors al 30 % d'insuficiència ponderal en els menors de 5 anys) i les disparitats entre regions (la incidència d'aquesta taxa és el doble en les zones rurals respecte a les urbanes); i també reduir les mancances en micronutrients que pateixen (l'anèmia és present en el 84 % dels infants de menys de 5 anys i el 81 % de les dones).

Pel que fa a l'ACCÉS A L'AIGUA POTABLE I AL SANEJAMENT, persisteixen importants disparitats entre les zones rurals (28 % de les llars no disposen d'un sistema d'evacuació d'excrements) i urbanes, i dins aquestes les persones i famílies que estan en situació de pobresa i ubicades en zones periurbanes de les ciutats són les que tenen més dificultats d'accés a l'aigua potable. També és necessari i urgent introduir millores en el tractament de les aigües residuals i usades (taxa de tractament del 19 % el 2004).

En l'ÀMBIT DE LA BONA GOVERNANÇA, l'Estat ha adoptat mesures en tres àmbits: la governança econòmica, la governança judicial i el desenvolupament local i la descentralització. És en aquest darrer àmbit en el qual és pertinent una col·laboració per part del Govern de les Illes Balears com a ens autonòmic creat com a resultat d'un procés de descentralització.

En el cas del Senegal, el procés de descentralització és recent i ha passat per un seguit d'etapes en les quals s'han transferit algunes competències als ens descentralitzats, però que es troba amb dificultats per a la seva aplicació pràctica. Així, les diferents avaluacions que s'han dut a terme posen en relleu

els problemes següents: manca notòria de mitjans per part dels ens locals per poder afrontar les exigències i les competències que els són transferides; manca de funcionalitat dels òrgans de suport; la incorrecta comprensió del que significa el procés de descentralització; els retards ocasionats per l'Estat central per posar a disposició dels ens locals els fons de dotació a la descentralització (FDD) i els fons d'equipaments de les col·lectivitats locals (FECL).

Finalment, LA CULTURA, ELS VALORS SOCIOCULTURALS I EL TEIXIT SOCIAL es consideren aspectes que han de rebre suport per la seva contribució al desenvolupament humà de les comunitats, sempre que respectin el drets humans i no causin discriminació envers determinats grups poblacionals. En aquest sentit, la solidaritat present en el teixit social i comunitari senegalès actua moltes vegades com a amortidor dels problemes que pateix la població com a conseqüència de la seva situació de pobresa. Aquesta xarxa de solidaritat senegalesa va més enllà de les seves fronteres i és present a l'exterior mitjançant les persones senegaleses emigrades que envien remeses a les famílies. Així, s'ha de tenir en compte l'impacte que, en cada regió i comunitat, tenen aquestes remeses, tant sobre el teixit social com en els valors socioculturals.

2. JUSTIFICACIÓ

La presència de població immigrada senegalesa a les Illes Balears ha estat un dels criteris que han determinat l'elecció del Senegal per a l'elaboració del Pla Regió. Així, si en el conjunt de l'Estat espanyol el nombre de senegalesos i senegaleses amb certificat de registre o targeta de residència en vigor era de 34.013 persones (a dia 31 de desembre 2008), per a les Illes Balears aquesta xifra era de 2.227. Si es desglossen les xifres per sexe, la població senegalesa, tant a Espanya com a les Illes Balears, és majoritàriament masculina: 26.315 homes per 7.669 dones a l'Estat espanyol i 1.568 homes i 655 dones a les Illes Balears (Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració, 2009).

D'acord amb les necessitats identificades que s'han exposat en l'apartat anterior, el Govern del Senegal i els diferents agents de desenvolupament al país han elaborat documents de política i d'estratègia econòmica i social en què es defineixen les prioritats estratègiques per tractar de donar resposta a aquestes necessitats en un període de temps determinat.

El Govern de les Illes Balears ha de conèixer les prioritats definides pel Govern senegalès i consensuades amb la població i la societat civil senegaleses, i atènyer-s'hi. Aquest enfocament està recollit en el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011, el qual s'inscriu dins un marc internacional de relacions Nord-Sud i menciona explícitament els principis acordats per la comunitat internacional a la Declaració de París. El mateix Pla Director afirma també l'alineament amb la consecució dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni i la consideració dels informes anuals de les Nacions Unides de seguiment de l'acompliment dels ODM (DGC, 2008, pàg. 8).

En aquest sentit, el Pla Regió del Senegal, en línia amb els altres dos plans regió del Govern de les Illes Balears (el Marroc i l'Equador), respon a la voluntat de millorar la coordinació, la qualitat i l'eficàcia de les actuacions que els diferents actors de la cooperació duen a terme al Senegal, de manera que es desenvolupin actuacions pertinents dins un marc de coherència i complementarietat de polítiques i estratègies.

A continuació s'exposen, de manera sintètica, les prioritats estratègiques del govern del Senegal i de la cooperació espanyola al país. També es fa una menció expressa del programa ART GOLD del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), que es constitueix com a marc de coordinació de la cooperació descentralitzada per donar suport als processos de descentralització de les regions i ens locals al Senegal. Després, en el punt

següent (3), es defineix l'estratègia del Govern de les Illes Balears al Senegal per al període 2009-2011.

2.1. Prioritats estratègiques del Govern del Senegal (2006-2010)

Com s'ha esmentat anteriorment, les prioritats definides per aquest Pla han d'integrar-se en les prioritats estratègiques del Govern senegalès definides en els dos principals documents de política i estratègia econòmica i social: el Document Estratègic per al Creixement i la Reducció de la Pobresa 2006-2010 (*Document de Stratégie pour la Croissance et la Réduction de la Pauvreté 2006-2010*, DSRP-II) i l'Estratègia de creixement accelerat (SCA), així com en els plans i els programes sectorials que corresponguin.

a) Document Estratègic per al Creixement i la Reducció de la Pobresa 2006-2010 (DSRP-II)

Aquest document dóna continuïtat al procés de planificació estratègica iniciat amb el DSRP-I que va ser vigent el període anterior (anys 2003-2005). D'acord amb el procés participatiu que fonamenta la seva legitimitat, el DSRP serà el marc de referència de totes les intervencions per a la totalitat dels actors implicats. Així, servirà de base per a l'elaboració dels plans sectorials de desenvolupament i els programes d'inversió.⁸

El DSRP-II, que ha estat elaborat amb la finalitat de reduir la pobresa a la meitat l'any 2015 i d'assolir els ODM, és un document de política econòmica i social que determina a mitjà i llarg termini els objectius per a la reducció de la pobresa, defineix els indicadors sobre l'estat d'avançament i fixa els objectius anuals i a mitjà termini, així com els mitjans que serà necessari mobilitzar per assolir els resultats previstos. El DSRP-II defineix quatre eixos estratègics prioritaris de lluita contra la pobresa, que guiaran les actuacions durant el període 2006-2010 i que són els següents: creació de riquesa i creixement a favor dels pobres; acceleració de la promoció de l'accés als serveis socials bàsics; protecció social, prevenció i gestió de riscos i catàstrofes, bona governança i desenvolupament descentralitzat i participatiu.

A més d'aquests eixos estratègics, el DSRP-II estableix que per assolir l'objectiu de millorar de manera sostenible el benestar de la població s'han de reduir les desigualtats i eradicar totes les formes d'exclusió al si de la nació, en particular mitjançant la instauració de la igualtat dels sexes en tots els àmbits.

⁸ Informació extreta del web del Govern del Senegal (traducció de la DGC): <<http://www.gouv.sn/spip.php?article778>>.

b) Altres documents programàtics

Les diferents polítiques sectorials i multisectorials es recolzen en plans i programes d'actuació en diferents àmbits. El nombre de plans existents és un clar indicador de l'esforç del Govern senegalès per dotar-se d'instruments programàtics i de planificació per assolir els objectius que s'ha marcat en el DSRP-II. Alguns d'aquests plans i programes són els següents: Programa Nacional de Desenvolupament Local (PNDL), Programa Decennal de l'Educació i la Formació (PDEF), Programa d'Enfortiment de la Nutrició (PRN), Programa de Salut Mental, Programa Nacional de Lluita contra el Paludisme, Programa Nacional de Lluita contra la Sida, etc.

2.2. Prioritats de la cooperació espanyola al Senegal

L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament disposa de l'Oficina Tècnica de Cooperació a Dakar des de l'any 2003, i té competència territorial, a més de la República del Senegal, a vuit països de la regió (Gàmbia, Guinea Bissau, Guinea Conakry, Sierra Leone, Libèria, Costa d'Ivori, Burkina Faso i Níger).

El marc polític i estratègic de totes les actuacions de la cooperació de l'Estat espanyol al Senegal s'integra en els objectius i línies d'acció definides en el Pla Àfrica 2009-2012, que s'ha publicat recentment.

Si bé aquest Pla defineix les línies generals d'actuació a tot el continent africà, les prioritats concretes de l'AECID al Senegal estan reflectides en la I Comissió Mixta Hispano-Senegalesa de Cooperació per al Desenvolupament 2009-2012 (Madrid, 18 de març de 2009). Pel que fa a les prioritats geogràfiques acordades en aquesta comissió, seran les regions de SAINT-LOUIS i la regió natural de la CASAMANCE on es desenvoluparan les accions, encara que la regió metropolitana de Dakar constituirà una zona de particular atenció en l'àmbit de la protecció de menors, la formació professional i la inserció laboral. Per altra banda, les línies prioritàries d'actuació són bastant nombroses.

La dotació pressupostària prevista per al període 2009-2012 serà de, com a mínim, 65 milions d'euros en fons no reemborsables, als quals es poden afegir altres aportacions efectuades a través de mecanismes de finançament reemborsable. A més, la cooperació espanyola també contribuirà a fons i programes d'organismes internacionals dels quals el Senegal serà el beneficiari.

En l'actualitat s'elabora el nou document d'estratègia de país (DEP) per al Senegal per al període 2009-2012 (l'anterior cobria el període 2005-2008). En aquesta nova estratègia, la formació professional i ocupacional i els suport als

sectors productius amb l'objectiu de la creació d'ocupació seguiran sent línies prioritàries de cooperació.

2.3. Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD): Programa ART GOLD Senegal

Amb l'impuls de la Direcció de la Cooperació Descentralitzada i del PNUD, i en el marc del PNDL, s'ha posat en marxa recentment el programa ART GOLD (suport a la xarxa territorial per a una governança local orientada al desenvolupament) a les regions de Louga i Ziguinchor per al període 2009-2012. A més, també es desenvoluparan accions per a la lluita contra el canvi climàtic a la regió de Fatick.

L'objectiu principal serà ajudar a articular en els territoris i, dintre del marc de processos de descentralització i de governança local, les iniciatives polítiques i operacionals dels diferents actors internacionals, regionals i locals.

En l'àmbit nacional, el Comitè Nacional de Coordinació, creat expressament en el marc del programa, serà l'encarregat d'aprovar els projectes presentats per les regions i promoure el debat entre els nivells regionals i nacional. En els àmbits regional i local, els grups de treball regional integrats per les Agències Regionals de Desenvolupament (ARD) i altres actors (societat civil, representats dels ens locals, serveis descentralitzats de l'Estat) seran els responsables de la coordinació i la implantació de les accions. Els socis en el programa seran el Govern del Senegal, el PNUD Senegal, ART Ginebra i la cooperació descentralitzada.

Els resultats que s'esperen assolir s'integren en sis àmbits: governança; medi ambient i organització del territori; desenvolupament econòmic local; sistemes locals de salut i serveis socials; sistemes locals per a l'educació bàsica i la formació, i cooperació descentralitzada. El pressupost estimat per desenvolupar les accions és de 8.000.000 US\$ i s'instrumentalitzarà mitjançant plans operatius anuals.

3. PRIORITATS ESTRATÈGIQUES DEL GOVERN BALEAR AI SENEGAL PER AL PERÍODE 2009-2011

Prenent com a base les necessitats identificades pel Senegal i la situació del país exposades en els apartats anteriors, es defineixen les prioritats sectorials que guiaran els projectes i les accions del Govern de les Illes Balears al Senegal. Aquesta selecció es basa en les necessitats i les prioritats identificades pel Senegal en els seus plans, programes i estratègies, en la situació del país basada en les dades objectives exposades anteriorment i en les necessitats de les regions prioritàries d'actuació. Aquestes necessitats s'han lligat, a més, a les fortaleeses de la cooperació balear i a l'especialització sectorial de les ONGD de les Illes Balears que executen projectes al Senegal.

Així, els sectors que es prioritzaran a l'hora de definir els projectes i les actuacions, als quals es donarà suport durant el període de vigència d'aquest Pla Regió, seran els següents: COBERTURA DELS DRETS SOCIALS BÀSICS (alfabetització i formació professional, salut, aigua i sanejament); SUPORT A INICIATIVES D'ECONOMIA PRODUCTIVA (sobirania alimentària, i ecoturisme, turisme sostenible i turisme rural); MILLORA DE LES CAPACITATS SOCIALS I INSTITUCIONALS, MITJANÇANT LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA I EL DESENVOLUPAMENT INSTITUCIONAL DES DE LA SOBIRANIA DELS POBLES (enfortiment de les capacitats); i PREVENCIÓ I MANEIG DELS CONFLICTES VIOLENTS I CONSTRUCCIÓ D'UNA CULTURA DE LA PAU.

A. COBERTURA DELS DRETS SOCIALS BÀSICS

I. ALFABETITZACIÓ DE JOVES I DE PERSONES ADULTES I FORMACIÓ PROFESSIONAL/OCUPACIONAL

Es donarà suport al Programa Decennal de l'Educació i la Formació 2000-2010 (PDEF), i especialment als projectes i les accions que contribueixin a la millora de les prioritats establertes en l'eix 2, "Acceleració de la promoció de l'accés als serveis socials bàsics" del DSRP-II⁹, que són:

- Formació professional dels i les joves orientada a la seva integració en el món laboral i a la promoció de l'autoocupació. Enfortiment del sistema públic de formació professional, tant en l'àmbit nacional com regional.

⁹ DRSP-II, pàg. 44, paràgraf 211, i pàg. 45, paràgraf 214 (traducció de la DGC).

- Educació no formal per a adolescents i per a persones adultes que no han tingut accés al sistema formal.
- Alfabetització de persones adultes i joves, especialment de les dones i de la població camperola.
- Reducció de les disparitats educatives entre les regions i les zones urbanes i rurals.

2. SALUT

És necessari donar suport al Govern senegalès per a la implantació de les estratègies nacionals i regionals de salut, de manera que els esforços realitzats en la planificació de les polítiques i estratègies es puguin reflectir també des del punt de vista operatiu i en els beneficis en la salut i drets sexuals i reproductius de les senegaleses i els senegalesos. Així, es donarà suport al Pla Nacional de Desenvolupament Sanitari 2009-2018, els objectius del qual són coherents amb els ODM. També es donarà suport al Pla Nacional de Recursos Humans i al Pla Nacional de Formació, que cobrirà el període 2009-2012. Les actuacions concretes en l'àmbit de la salut es coordinaran amb les regions sanitàries (*régions médicales*)¹⁰ ubicades a les regions prioritàries definides en aquest Pla Regió.

En concret, els projectes i les accions als quals es donarà suport en l'àmbit de la salut durant la vigència d'aquest Pla Regió del Senegal (2009-2011) seran els destinats a millorar les prioritats següents:

- Salut maternoinfantil i salut sexual i reproductiva, tot respectant els drets sexuals i reproductius de les dones.
- Formació de professionals de la salut i d'agents de salut comunitaris.
- Reforç del sistema de salut senegalès en les regions prioritàries d'aquest Pla Regió. Es prioritzaran les actuacions a les zones més aïllades, sobretot en l'àmbit rural.

¹⁰ Les *régions médicales* tenen com a missions: assegurar el control de les estructures sanitàries públiques i privades de la regió; assegurar la coordinació tècnica de totes les estructures regionals de salut; assistir les estructures regionals de salut en les seves tasques d'administració, de gestió i de planificació; organitzar la formació contínua del personal sanitari de la regió, inclòs el personal comunitari; promoure la informació, la sensibilització i la comunicació en matèria de salut a la regió; assegurar el tractament estadístic de les dades sanitàries de la regió; assegurar la vigilància de les endèmies locals, i assegurar el suport i la coordinació de les activitats dels districtes sanitaris.

- Prevenció i tractament del VIH i sida dels grups més vulnerables i afectats en les regions prioritàries definides en aquest Pla Regió, i prevenció i tractament de la malària.

A més, tenint en compte que, com s'ha esmentat en un punt anterior, el seguiment en el compliment dels ODM per al Senegal indica que l'objectiu 5 sobre la MILLORA DE LA SALUT MATERNA és lluny de ser assolit, s'atorgarà una importància especial a les actuacions que introdueixin millores en aquest àmbit i que incideixin en les relacions de poder entre homes i dones, en els infants i en el si de la comunitat per:

- Millorar la situació nutricional de les dones embarassades i de les mares.
- Garantir parts segurs i una atenció adequada als embarassos i a l'evolució posterior de mare i infant.
- Augmentar l'apoderament de les dones en els seus drets sexuals i reproductius, i perquè puguin decidir per elles mateixes el nombre d'infants i l'espaiament dels embarassos.

3. AIGUA I SANEJAMENT

Tenint en compte que les obres d'infraestructura necessàries per fer accessible l'aigua potable a la població requereixen inversions importants a les quals no es pot donar suport a causa de la limitació dels recursos disponibles, les prioritats en aquest àmbit estaran lligades a petites actuacions de caràcter comunitari de millora en l'accés a l'aigua i el sanejament i la participació en la seva gestió, realitzades a través de projectes presentats per entitats socials de desenvolupament de les Illes Balears especialitzades en aquests tipus de projectes, i no seran objecte d'actuacions de cooperació directa, excepte en el cas que hi hagi demanda d'assistència tècnica per part del Senegal.

En tot cas, les actuacions s'hauran de coordinar i hauran d'estar en línia amb les prioritats regionals i nacionals reflectides en el Programa d'Aigua Potable i de Sanejament del Mil·lenni (PEPAM). A més, es vetllarà perquè siguin actuacions sostenibles i que incloguin consideracions de respecte al medi ambient.

B. SUPORT A INICIATIVES D'ECONOMIA PRODUCTIVA

I. SOBIRANIA ALIMENTÀRIA I DESENVOLUPAMENT RURAL

La problemàtica complexa en aquest àmbit ocasiona una vulnerabilitat mitjana-alta per a la població en l'àmbit de la sobirania alimentària amb problemes greus de malnutrició que afecten la població en general, i sobretot dones embarassades i infants. Per tot això, es considera que la sobirania alimentària és una prioritat que ha de rebre suport del Govern de les Illes Balears per garantir una alimentació suficient i diversificada per a la població més vulnerable, i així mateix defensar el dret de la població senegalesa a la terra i a un desenvolupament dels recursos agrícoles endògens.

Es donarà prioritat a les actuacions que, d'acord amb el que estableix el DSRP-II, donin suport a l'Estratègia nacional de seguretat alimentària i promoguin la intensificació de l'agricultura de tipus familiar (DRSP-II 2006-2010, pàg. 31, paràgraf 138). A més, també es donarà suport a:

- Iniciatives de tipus comunitari i al procés de comercialització (iniciatives agroalimentàries) per al mercat intern.
- Accions de capacitat i tècniques de cultiu de l'agricultura ecològica dirigides a la població camperola.
- Modernització de l'agricultura comunitària i familiar.
- Projectes destinats a disminuir la dependència de les collites de la pluviometria.

A més, les actuacions que promoguin la seguretat alimentària aniran destinades especialment a combatre els problemes de malnutrició dels infants menors de cinc anys, de les dones en situació de pobresa, de les dones embarassades i de les mares de família, en línia amb les prioritats establertes al DSRP-II (pàg. 31 i SCA) i al Programa d'Enfortiment de la Nutrició 2002-2015 (PRN).

2. ECOTURISME, TURISME SOSTENIBLE I TURISME CULTURAL

El Govern senegalès ha elaborat diferents polítiques sectorials per assolir els objectius definits en el DSRP-II, entre les quals hi ha la política de les activitats terciàries, arran de la seva contribució al PIB del país i a la creació d'ocupació. Una d'aquestes activitats és el turisme, que es considera particularment dinàmic (DRSP-II 2006-2010: 36 i 37, paràgrafs 168 i 169).

A més, la cooperació espanyola a través de la Comissió Mixta Hispano-Senegalesa esmenta el turisme com uns dels sectors prioritaris d'intervenció, concretament: “Les actuacions en aquest àmbit s’encaminaran al foment del desenvolupament turístic sostenible i a la promoció de l’ecoturisme, amb especial atenció a la regió de Saint-Louis. Així mateix, basant-se en l’experiència existent a Espanya, es donarà suport a accions de formació en el sector, destacant el paper de la cooperació descentralitzada en aquest àmbit”.¹¹

L’experiència i el coneixement de les Illes Balears en el sector turístic, i el reconeixement d’aquest sector com a prioritari tant pel Govern senegalès com per l’AECID, fan pertinents les actuacions en aquest àmbit. No obstant això, l’experiència i el coneixement de les Illes Balears s’han d’adaptar al context del Senegal.

En aquest sentit, les accions en aquest sector s’emmarcaran en el que s’anomena *turisme responsable*, és a dir, un turisme que potencia uns valors humans més justs i el desenvolupament de la comunitat local, un turisme que compta amb la participació real i efectiva de la població local i que es caracteritza per ser un complement econòmic que garanteix la sobirania alimentària, el control i la valoració dels recursos naturals, el comunitarisme i la col·lectivització. Així, es tindrà en compte especialment l’impacte de les activitats turístiques en les cultures locals, en la vida de les poblacions locals i en el medi ambient.

Per això, la DGC vetllarà especialment perquè les activitats turístiques generadores de beneficis que es duguin a terme amb suport del Govern de les Illes Balears siguin la millor alternativa de desenvolupament econòmic entre les diferents alternatives possibles. A més, les accions de suport a l’economia productiva en aquest sector requeriran un equilibri entre dones i homes en la participació, l’accés i el control de recursos i beneficis.

Per tant, les accions del Govern de les Illes Balears, tant per cooperació directa com a través d’entitats socials de desenvolupament de les Illes Balears, si s’escau, se centraran en aquests aspectes:

- Suport a la integració de les activitats turístiques en les estratègies i les accions de desenvolupament local que duguin a terme les institucions i els agents de desenvolupament local implicats.

¹¹ Acta de la I Comisión Mixta Hispano-Senegalesa de Cooperació per al Desenvolupament 2009-2012, pàg. 9.

- Formació dels agents de desenvolupament local en l'àmbit turístic, concretament suport a les accions de formació professional en l'àmbit del desenvolupament local i turístic dirigides a joves.
- Suport a les activitats productives en aquest àmbit, prioritzant les que s'insereixin en un pla estratègic de desenvolupament local i vagin dirigides a la creació d'iniciatives productives que beneficiïn la població local que habita a aquests espais turístics i contribueixin al desenvolupament endogen de les comunitats.

C. MILLORA DE LES CAPACITATS SOCIALS I INSTITUCIONALS MITJANÇANT LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA I EL DESENVOLUPAMENT INSTITUCIONAL DES DE LA SOBIRANIA DELS POBLES

El procés de descentralització al Senegal és bastant recent. Aquest procés va començar l'any 1972 i el 1984 els ajuntaments ja eren completament independents administrativament, però no fou fins l'any 1996 que es dugueren a terme les reformes més importants i la creació de les regions de col·lectivitats locals (*régions des collectivités locales*) (14 en tot el país i el Consell Regional). Si bé s'han produït importants avenços cap a la descentralització, actualment les regions i els ens locals s'enfronten a importants obstacles que impedeixen la realització en la pràctica de les competències transferides.

L'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, arran la seva naturalesa com a entitat descentralitzada a escala regional, pot aportar la seva experiència, recursos i suport al procés de descentralització més recent que ha experimentat el Senegal, i, per tant, és pertinent la cooperació en aquest àmbit. Encara que les competències en alguns sectors prioritaris continuïn en mans de l'Estat central senegalès, en totes les àrees geogràfiques prioritàries d'actuació d'aquest Pla Regió, es treballarà de manera coordinada amb la regió corresponent, les ARD i amb les col·lectivitats locals i les organitzacions comunitàries de base (OCB) implicades.

L'estratègia del Govern del Senegal en aquest àmbit es recull en el Programa Nacional de Desenvolupament Local (any 2007). Dintre dels components definits en aquest programa, el suport del Govern de les Illes Balears mitjançant la seva cooperació directa (excepte en el suport a la societat civil, que podrà ser executat a través d'entitats socials de desenvolupament de les Illes Balears) se centrarà en el component d'ENFORTIMENT DE LES CAPACITATS, concretament:

- Suport a les accions dirigides a millorar els processos de planificació, implantació, gestió i seguiment de les accions de desenvolupament local, tant de les administracions públiques regionals com d'altres agents implicats en el desenvolupament local.
- Contribuir a la millora de les capacitats de les OCB i de la societat civil que permetin una participació més activa i eficaç en els processos de desenvolupament local.

D. PREVENCIÓ I MANEIG DELS CONFLICTES VIOLENTS I CONSTRUCCIÓ D'UNA CULTURA DE LA PAU

Aquesta prioritat estratègica es defineix específicament per a la regió de Ziguinchor arran del conflicte que pateix des de fa més de vint anys, i l'objectiu serà donar suport al procés de pau entès com la consolidació d'un esquema de negociació, una vegada que s'ha definit l'agenda temàtica, els procediments que s'han de seguir, el calendari i les facilitacions (ECP, 2009: 79).

Així, en aquest àmbit, el Govern de les Illes Balears donarà suport a iniciatives dirigides a construir i reconstruir espais de diàleg i intermediació i de prevenció de conflictes armats, i també a les dirigides al retorn de les poblacions desplaçades a les seves comunitats d'origen i que contribueixin a una pau llarga i duradora.

Les accions que es facin en tot cas hauran d'estar en línia amb el primer objectiu general establert al pla de desenvolupament integral de la regió definit com la "restauració d'una pau definitiva i duradora" (PRDI de Ziguinchor, 2005-2009: 100), i amb quatre objectius específics identificats en aquest Pla:

- Desenvolupar activitats d'informació, educació i comunicació.
- Establir la seguretat en les diferents localitats (sensibilitzar i desminar les zones).
- Restablir les infraestructures bàsiques.
- Reinserir econòmicament les poblacions.

Aquestes iniciatives de construcció en la pau, així com les agendes de negociació, hauran d'incloure necessàriament una perspectiva de gènere, entesa com la participació de les dones en els processos de pau. És important recordar que les dones i les nines continuen representant la major part de les víctimes de les hostilitats armades, i que la destrucció de les economies i les

estructures socials com a conseqüència dels conflictes armats té un impacte especialment greu damunt les dones (ECP, 2009: 150).

3.1. Àrees geogràfiques prioritàries

El Senegal ocupa l'extrem occidental del continent africà. El seu territori s'estén sobre 600 km de nord a sud i té 400 km d'amplària màxima, que cobreixen una superfície de 196.192 km². Limita a l'oest per l'oceà Atlàntic (530 km de costa), al nord per Mauritània, a l'est amb Mali, i al sud amb Guinea i Guinea-Bissau. A més, Gàmbia està situada a l'interior del Senegal en la seva part sud i és fronterera amb les regions de Fatick, Kaolack, Tambacounda, Kolda i Ziguinchor. El riu Senegal forma la frontera amb Mauritània i el seu afluent, el Falémé, marca les fronteres amb Mali. En el centre del país, el riu Saloum desemboca al mar per un llarg estuari constituït per manglars.

El Senegal està constituït per una gran planura de sabana arborada on l'altitud poques vegades supera els 130 m. El seu punt més alt, el mont Assirik (498 m), es troba en el Fouta Djallon, en el sud-est. El país està format per quatre regions naturals:

- La regió costanera nord (de Saint-Louis a Gàmbia), és arenosa i rectilínia des de la desembocadura del riu Senegal fins a la península de Cap Verd. Aquesta és rocosa i abrupta, bordejada per illes i illots (Gorée, Ngor).
- La regió del Sahel, molt seca i amb una vegetació escassa, excepte a la vall del riu Senegal, encara que el sòl arenós permet el cultiu del cacauet.
- La regió sudanesa, al sud (Senegal oriental i alta Casamance), on hi ha una zona dominada per boscos de sabana. Aquesta regió es caracteritza per una agricultura intensiva, la ramaderia i la caça.
- Casamance (actualment Ziguinchor i Kolda), caracteritzada per una xarxa hidrogràfica desenvolupada i per ser una regió fèrtil (arrossars, oli de palma, producció de formatge).¹²

El clima és tropical amb una situació de sequera al nord i pluges abundants al sud, especialment a Casamance (100 mm al nord, 1.200 mm al sud), i per l'alternança de dues estacions: una estació seca de novembre a juny amb vents alisis marítims i el vent harmattan, que és sec i calorós, i una estació de pluges de juliol a octubre, causades pel monsó del sud-oest. Les temperatures

¹² Informació obtinguda del web de la cooperació descentralitzada del Senegal: <<http://www.cooperationdecentralisee.sn/spip.php?rubrique11>>.

mitjanes anuals oscil·len entre 18 °C i 26 °C a la costa, i entre 24 °C i 30 °C a l'interior del país, en l'estació seca; i entre 25-30 °C a la costa, i entre 30-40 °C a l'interior, en l'estació plujosa amb uns màxims que poden arribar a 50 °C.

Administrativament, el Senegal està constituït per 11 regions: DAKAR, DIOURBEL, FATICK, KAOLACK, KOLDA, LOUGA, MATAM, SAINT-LOUIS, TAMBACOUNDA, THIÈS i ZIGUINCHOR. Aquestes regions inclouen 110 municipis, 43 districtes i 322 comunitats rurals.

D'acord amb la situació i el context actuals al Senegal que s'han exposat anteriorment, està clar que l'objectiu de la cooperació balear ha de ser necessàriament intentar reduir les desigualtats i les disparitats socioeconòmiques entre: diferents grups poblacionals i sexes i, respecte a l'aspecte geogràfic, les disparitats existents entre les regions i també entre les zones urbanes, que estan en una situació més favorable, i les zones rurals i aïllades, que es troben en una situació de greu desprotecció.

L'elecció de les zones d'intervenció prioritària es basa tant en les necessitats de les diferents regions del país com en l'existència d'agents de la cooperació a regions concretes que, com a potencials socis amb presència en el territori, poden engegar i dur a terme projectes en els sectors definits com a prioritaris pel Govern de les Illes Balears al Senegal.

La taula número 2 de l'apartat 1.4 ("Identificació i anàlisi de necessitats") mostra alguns indicadors de pobresa per regió en el període 2005-2007. La regió que, en termes generals, es troba en una millor situació és Dakar. Les regions més pobres, és a dir, amb un major percentatge de llars per sota del llindar de la pobresa són, per aquest ordre, Tambacounda, Louga i Ziguinchor. Respecte de la resta d'indicadors, són les regions de Kolda, Fatick i Ziguinchor les que es troben en una situació més desfavorida.

Atès que aquest Pla Regió és el primer que s'elabora per al Senegal i que els recursos són limitats, es proposa començar a concentrar els esforços en dues regions. Així, es proposen com a regions prioritàries per al període 2009-2011 les següents: la REGIÓ DE SAINT-LOUIS i la REGIÓ DE ZIGUINCHOR.

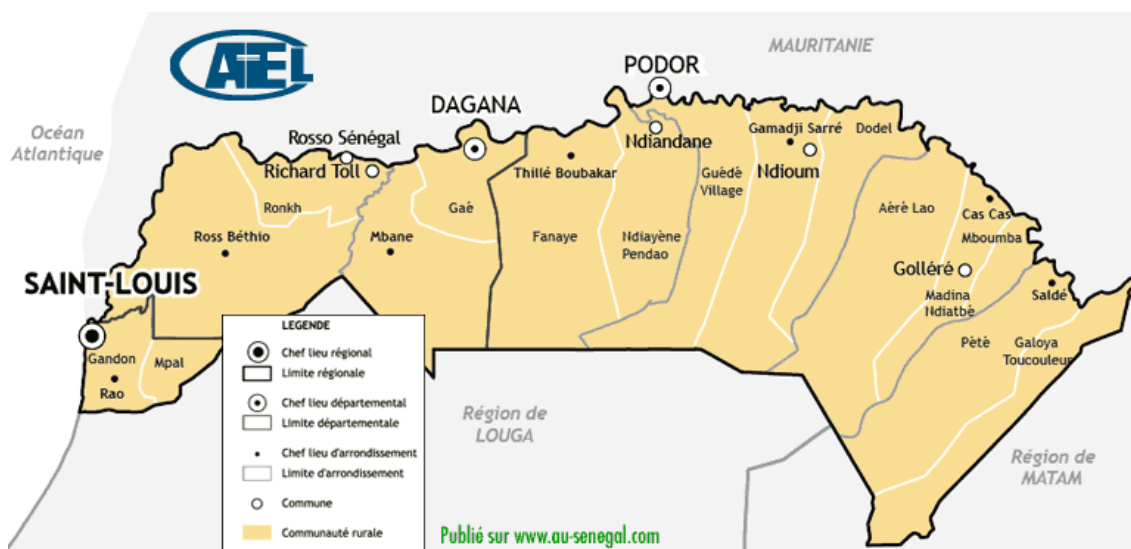
A continuació, es presenten les dades més rellevants de les regions prioritàries i s'argumenten amb més profunditat els factors que han motivat la seva elecció.

3.1.1. Regió de Saint-Louis¹³

Els factors següents justifiquen l'elecció d'aquesta regió:

- El seu potencial de desenvolupament amb l'existència d'una planificació estratègica consensuada per als propers anys (2009-2012), i l'existència de necessitats en sectors identificats com a prioritaris per la cooperació del Govern de les Illes Balears.
- El fet que també sigui una regió prioritària per a la cooperació espanyola.
- L'existència de projectes en execució en els sectors prioritaris d'actuació en els quals pot participar el Govern de les Illes Balears, concretament en els àmbits de la formació professional per a joves i la salut.

La regió de Saint-Louis està situada a la part nord del Senegal i en el límit del desert. Limita al sud-est amb la regió de Matam, a l'oest amb l'oceà Atlàntic, al sud per la regió de Louga i al nord pel riu Senegal, que forma la frontera entre la República Islàmica de Mauritània i la República del Senegal. Abasta una superfície de 19.034 km², aproximadament el 10 % del territori nacional i inclou, des del punt de vista administratiu, 3 departaments, 7 districtes, 8 municipis i 16 comunitats rurals, que contenen 641 aldees.

¹³ Les dades estadístiques d'aquest apartat estan extretes, si no es diu el contrari, de l'AGENCE NATIONALE DE LA STATISTIQUE ET DE LA DEMOGRAPHIE (2008): *Situation Économique et Sociale (SES) de la Région de Saint-Louis*, <http://www.ansd.sn/publications/annuelles/SES_Region/SES_Saint_Louis_2007.pdf>. També s'ha consultat el *PRDI Saint-Louis (2003-2008), Tome 1: Diagnostic Socio Economic*.

La població s'estima en 802.858 habitants l'any 2007 (ANSD, SES 2008), amb una densitat de població de 41,4 habitants/km², que representa gairebé el 7 % de la població del Senegal. Es tracta d'una població jove (el 56,7 % de la població té menys de 20 anys i el 72,5 % en té menys de 30, segons dades de 2007) i majoritàriament masculina (el 53,6 % són homes, i el 60 % són dones per als menors de 20 anys). La baixa esperança de vida, l'efecte de les migracions i l'elevada presència de menors de cinc anys fa que la taxa de dependència sigui molt alta (una persona activa laboralment de cada tres), fet que representa un obstacle important per garantir un desenvolupament sostenible a la regió. A més, les conseqüències de tenir una població tan jove impliquen, entre d'altres, una forta demanda d'educació i una pressió important sobre el món laboral.

La població es distribueix de manera desigual en els tres departaments de la regió: el DEPARTAMENT DE SAINT-LOUIS concentra el 30,8 % de la població (amb una densitat de 281 habitants/km²), el DEPARTAMENT DE PODOR acull el 41,5 % (amb una densitat de 26 habitants/km²) i el DEPARTAMENT DE DAGANA té el 27,7 % de la població total de la regió (amb una densitat de 43 habitants/km²). La baixa densitat de població del departament de Podor s'explica per la manca d'oportunitats econòmiques comparada amb els altres departaments de la regió (ANDS, SES 2008). En efecte, el departament de Dagana disposa d'importants unitats industrials (CSS, SOCAS); el Departament de Saint-Louis, per la seva banda, té activitat econòmica en el sector pesquer, el turisme i el sector serveis, mentre que el Departament de Podor depèn d'una agricultura i ramaderia tradicionals.

L'accés al SANEJAMENT en les zones rurals de la regió de Saint-Louis era del 17 % l'any 2007. Els principals problemes en aquest àmbit provenen de la gestió de les inundacions, de la gestió de l'aigua i els residus municipals, i de la gestió dels residus biomèdics, especialment en les comunitats rurals.

Les PRINCIPALS CAUSES DE MORTALITAT de les persones adultes a la regió de Saint-Louis són el paludisme, les malalties de transmissió sexual (MTS) i la sida, l'esquistosomosi i la mort durant el part. Algunes causes són comunes a la resta del país, però d'altres estan lligades a les especificitats pròpies de la regió: la presència permanent d'aigua, l'emigració i les particularitats socioculturals.

Per altra banda, hi ha una presència majoritària de dos GRUPS ÈTNICS: fulbe (48,1 %) i wòlof (43,4 %). La resta dels grups ètnics són: araboberber (4,8 %), soninke (1,4 %), serer (0,9 %) i altres (1,4 %). Els grups majoritaris estan distribuïts geogràficament, de manera que els fulbe són predominants al

departament de Podor (90 %) i els wòlofs ho són en el departament de Dagana (63,6 %). La població és majoritàriament musulmana (98,6 %).

La regió de Saint-Louis coneix també el NOMADISME i la MIGRACIÓ INTERNA (52.069 immigrants per 122.763 emigrats que s'instal·len sobretot a Dakar i a Thiès) amb un saldo migratori negatiu de 70.694 persones (dades de 1993 de l'Enquesta de migracions i urbanització al Senegal). La MIGRACIÓ INTERNACIONAL també afecta aquesta regió, sobretot al Departament de Podor. L'emigració està protagonitzada sobretot per joves. Per altra banda, les persones emigrants del Departament de Dagana tenen com a principals destinacions Mauritània i recentment també els països àrabs. A més, la regió també ha estat receptora de persones repatriades i refugiades; així, arran dels esdeveniments que varen tenir lloc entre el Senegal i Mauritània l'any 1989, la regió va rebre prop de 115.000 persones desplaçades, de les quals gairebé el 30 % eren persones refugiades.

Els PRINCIPALS SECTORS ECONÒMICS de Saint-Louis són: l'agricultura, la ramaderia, la pesca, l'explotació forestal i la caça, l'explotació minera, l'artesania, el turisme i el comerç (el comerç al detall informal és el majoritari ja que ocupa el 93,1 % del total de la població, i està protagonitzat, majoritàriament, per dones). L'agricultura és la principal activitat econòmica (el 70 % de la població es dedica a l'agricultura; producció d'arròs, tomàtiga, patata, ceba i cacauet), tot i que pateix un dèficit de precipitacions.

La TAXA D'OCUPACIÓ els anys 2005 i 2006 a la regió de Saint-Louis se situa en el 33,6 %, i és similar per a tots els departaments (SES 2008, any 2007). Els sectors primari i terciari són els que ocupen a un major nombre de persones actives.

La TAXA D'ANALFABETISME a la regió és del 64 %, amb importants disparitats entre les zones rurals (74 %) i les zones urbanes (48 %) (ESPS 2005-2006), i entre departaments: Saint-Louis, 50 %; Dagana, 61 %, i Podor, 78 % (la zona rural del departament de Podor té la taxa més alta d'analfabetisme, el 81 %). També hi ha importants disparitats entre sexes: la taxa d'analfabetisme és del 54,7 % per als homes i del 65,9 % per a les dones (EDS, 2005).

El PATRIMONI CULTURAL de la regió es caracteritza per la seva diversitat i riquesa, però no està suficientment valorat.

L'ARD Saint-Louis, com altres ARD al Senegal, disposa d'un instrument de planificació estratègica anomenat Pla Regional de Desenvolupament Integral (PRDI) per a un període de cinc anys (actualment s'està elaborant el PRDI 2009-2013). Les prioritats regionals principals, segons es va informar en una

reunió amb l'ARD de Saint-Louis al viatge de diagnòstic realitzat per la DGC (maig, 2009), són les següents:

- DESENVOLUPAMENT INSTITUCIONAL PER AL DESENVOLUPAMENT LOCAL: programa d'enfortiment de capacitats d'organitzacions de base i de l'Administració; actuacions d'investigació-acció amb universitats per al desenvolupament local.
- ACCÉS A L'AIGUA, A L'EDUCACIÓ (construcció d'escoles i equipament per al personal), A LA SALUT (construcció de nous *postes de santé* i dotació dels ja existents, salut maternoinfantil) i posada en marxa de mecanismes de PROTECCIÓ SOCIAL (microfinances, assegurances) en línia amb el DSRP i els ODM.
- DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC, MITJANÇANT LA FORMACIÓ PROFESSIONAL I EL SUPORT A LA CREACIÓ D'ACTIVITATS GENERADORES DE BENEFICIS (AGR) en els àmbits següents: sector agrícola i ramader, piscicultura, ecoturisme i microfinances descentralitzades. La idea és donar suport en tot el procés, des de la producció a la comercialització.
- PROJECTES ESPECÍFICS PER A JOVES PER EVITAR L'EMIGRACIÓ CLANDESTINA: sensibilització i desenvolupament d'activitats econòmiques (AGR).

Els agents que participen en el desenvolupament de la regió inclouen els ens locals (municipis, comunitats rurals), el Consell Regional, la societat civil i un nombre important d'ONG nacionals i internacionals i d'organismes i agències de cooperació internacional.

3.1.2. Regió de Ziguinchor (*Basse Casamance*)¹⁴

Ziguinchor és la segona regió que es proposa com a prioritària per desenvolupar les accions emmarcades en aquest Pla Regió. Els factors que justifiquen l'elecció d'aquesta regió són els següents:

- Com s'indica a la taula número 2 (pàg. 11), que conté alguns indicadors de pobresa per al període 2005-2007, Ziguinchor és una de les regions amb un índex de llars sota el llindar de la pobresa més elevats (62,9 %). A més, és la regió amb una incidència més alta del VIH i sida en la població general (2,2 %), i amb unes taxes d'accés a l'aigua potable (30 % a les zones rurals) i al sanejament (8,7 % per a la població urbana) molt baixes.

¹⁴ Les dades i la informació sobre la situació de la regió de Ziguinchor s'han extret del PRDI 2005-2009 de Ziguinchor (2005).

- El fet que també sigui una regió prioritària per a la cooperació espanyola, i la possibilitat, per tant, de participar en iniciatives conjuntes.
- La participació de la regió en el programa ART GOLD del PNUD, que es caracteritza per un enfocament participatiu i promou el desenvolupament local en coordinació amb tots els agents implicats, en línia amb les prioritats i la filosofia d'aquest Pla. Aquest programa està en una fase inicial, i la Direcció General de Cooperació podria afegir-se a aquesta iniciativa des del començament, donant suport a projectes concrets emmarcats en les prioritats estratègiques que estableix aquest Pla.

La regió de Ziguinchor ha elaborat, com també en el cas de Saint-Louis, un instrument de planificació estratègica anomenat Pla Regional de Desenvolupament Integral 2005-2009, que recull un estudi de diagnòstic de la regió i les prioritats estratègiques durant el període assenyalat.

La regió de Ziguinchor, anteriorment la Basse Casamance, està situada al sud-oest del Senegal i ocupa la zona més meridional del país. Està situada entre Gàmbia (al nord) i Guinea Bissau (al sud), i limita a l'est amb la regió de Kolda i a l'oest amb l'oceà Atlàntic. Aquesta regió ocupa el 4 % del territori nacional amb una superfície de 7.339 Km². La seva població estimada és de 475.748 habitants l'any 2006, i és eminentment jove (la franja de 0 a 34 anys representa aproximadament el 76 % de la població regional).

La regió de Ziguinchor té un clima de tipus sahelià. Amb una estació plujosa que dura una mitjana de cinc mesos (de maig a octubre), és una de les regions més plujoses del Senegal. La seva xarxa hidràulica és bastant important, i abasta el riu Casamance al llarg de 300 km (riu al mateix nivell que la mar) i els seus afluents. El terreny és generalment pla amb altiplans que no superen els 50 m. També és una regió rica en recursos naturals: aigua, recursos agrícoles, forestals i d'horta.

Administrativament, la regió de Ziguinchor està dividida en tres departaments (Bignona, Oussouye i Ziguinchor), 8 districtes, 4 municipis (*communes*) i 25 comunitats rurals.

Originàriament poblada pel poble *bainounk*, en l'actualitat es caracteritza per una gran diversitat ètnica i cultural. Així, hi ha les ètnies diola (majoritària), mandinga, fulbe, wòlof, *manjacque*, *mancagne* i serer, però també d'altres. Aquesta barreja ètnica fa que la regió de Ziguinchor sigui una de les més cosmopolites del Senegal. La població és predominantment musulmana, però també hi ha creients de la religió cristiana, animistes i d'altres.

L'ECONOMIA, com a la major part del país, està dominada essencialment per l'agricultura, la qual ocupa la major part de la població activa. Els principals problemes als quals s'ha d'enfrontar aquest sector són la seva dependència de la pluviometria, els factors relacionats amb la inestabilitat de la regió (conflicte des de fa vint anys) i la salinitat del sòl. Els principals cultius són l'arròs, el cacauet, el mill, el blat de moro, el *niébé* (mongeta), els cultius d'horta, així com la producció de fruita i de collita. La ramaderia coneix també un desenvolupament relativament important, i les tendències de l'avicultura i l'apicultura són prometedores. A més, la pesca està bastant desenvolupada, sobretot la de crustacis i mol·luscos. Per altra banda, la regió de Ziguinchor es

caracteritza per una vocació turística arran de la seva natura frondosa i el seu ric patrimoni històric i cultural.

En l'àmbit de l'EDUCACIÓ, la regió de Ziguinchor té una de les taxes d'escolarització més altes del país, però amb grans diferències de sexe tant en l'ensenyament mitjà com secundari. És en l'àmbit de la FORMACIÓ PROFESSIONAL que coneix una expansió important, en el qual el nombre d'al·lots (867) superava el d'al·lots (471) l'any 2007.

La PRINCIPAL MALALTIA és, com a la resta del país, la malària (presenta la morbiditat més elevada en tots els departaments l'any 2002), seguida de malalties diarriques, pneumopaties i malalties de transmissió sexual, i els infants són els que més pateixen de malària i de malalties diarriques. A més, hi ha un augment de la tuberculosi a la regió i una freqüència elevada d'algunes malalties cròniques com la diabetis i la hipertensió arterial (PRDI 2005-2009, 2005, pàg. 79).

Per altra banda i malgrat el fet que es tracta d'una regió amb un gran potencial agrícola, com s'explica anteriorment, ha patit les conseqüències de més de 18 anys de CONFLICTE a causa de moviments separatistes. Aquest conflicte ha passat amb el temps a la categoria de "tensió"¹⁵ (ECP, 2009). Aquest mateix informe identifica aquesta situació de tensió com de tipus intern, lligada a demandes d'autodeterminació i autogovern a la regió de Casamance, on els actors en tensió són el govern senegalès, el grup armat Moviment de Forces Democràtiques en la Casamance (MFDC) i les diferents faccions. Es tracta d'una tensió d'intensitat baixa i que es va anar reduint al llarg de l'any 2008.

No obstant això, aquesta evolució positiva durant l'any 2008 no és suficient per posar fi a la situació de desplaçament intern d'aproximadament 40.000 persones i 15.896 persones refugiades (ECP, 2009; xifres actualitzades el desembre de 2008), la majoria de les quals han perdut els seus mitjans de vida.

El conflicte, al llarg del temps, ha tingut efectes negatius pràcticament sobre tots els àmbits de la vida a la Casamance: degradació del medi ambient a causa de l'explotació incontrolada dels recursos naturals i de la manca de cura; alteració de la normalitat a les comunitats i de les xarxes socials de suport;

¹⁵ Segons l'informe "Alerta 2009: Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau" (2009), editat per l'Escola de Cultura de Pau, Icaria Editorial i la UAB, "es considera tensió aquella situació en la qual la persecució de determinats objectius i/o la no-satisfacció de determinades demandes plantejades per diversos actors comporta una gran mobilització política i social i/o l'ús de la violència amb una intensitat que no iguala la d'un conflicte armat però que pot incloure enfrontaments, repressió, cops d'Estat, atemptats o altres atacs l'escalada dels quals podria degenerar en un conflicte armat en determinades circumstàncies" (pàg. 52). Informe disponible a: <<http://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/alerta/alerta09c.pdf>>.

augment de la pobresa; èxodes massius a les ciutats que han esdevingut superpoblades; tancament o desplaçament d'escoles i centres de salut, i disminució de les inversions i el turisme.¹⁶

Els principals objectius de desenvolupament de la regió, segons com estan definits en el seu document de planificació estratègica (PRDI 2005-2009), són els següents: restabliment d'una pau definitiva i duradora, descentralització de la regió, control de l'aigua, restaurament i gestió racional del medi ambient, diversificació i augment de les produccions, desenvolupament de les estructures de valorització de la producció, i desenvolupament del serveis socials bàsics. Per a cada objectiu s'han definit accions concretes pressupostades i amb una identificació dels actors implicats.

3.2. Prioritats transversals

El Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011 dóna una importància especial a la inclusió de les prioritats transversals en qualsevol acció de cooperació i les defineix com a “prioritats amb categoria de condició necessària, que donen coherència a les actuacions i, sobretot, en reforcen el caràcter integral” (DGC, 2008, pàg. 18).

Així, totes les accions emmarcades en aquest Pla Regió en totes les seves modalitats i instruments han d'integrar necessàriament les prioritats transversals que s'expliquen a continuació.

3.2.1. Defensa integral dels drets humans

Aquests drets, entesos de manera àmplia com a drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals, es respectaran en tot el cicle de planificació, seguiment i avaluació, tant del mateix Pla com dels projectes i les accions que es duguin a terme.

Es prioritzaran els projectes que incloguin l'enfortiment de les capacitats de les persones, les comunitats, la societat civil i l'estat per a la defensa dels drets humans.

En el cas que la informació de què es disposi sigui insuficient per garantir la consecució dels drets humans en les accions o els projectes seleccionats, es farà un diagnòstic previ sobre la situació dels drets humans a la zona d'intervenció.

¹⁶ Font: Global Security, <<http://www.globalsecurity.org/military/world/para/mfdc.htm>>.

3.2.2. Perspectiva de gènere

Es promourà l'equitat de gènere i es vetllarà perquè s'inclogui la perspectiva de gènere prioritzant un enfocament GED (gènere en el desenvolupament) en tots els projectes i les accions. Així, hauran d'incloure l'ANÀLISI DE GÈNERE per garantir que les dones participin en els recursos i els beneficis derivats d'aquests projectes i accions, hi tinguin accés i els controlin.

Es donarà suport al Govern senegalès per a la posada en marxa de l'Estratègia nacional per l'equitat i la igualtat de gènere en les zones prioritàries d'intervenció.

Es prioritzaran els projectes i les accions destinats a alliberar la dona de les seves tasques reproductives de manera que disposi de més temps per a altres tipus d'activitats que millorin el seu apoderament i la seva autonomia. En aquest sentit, es prioritzaran els projectes que permetin que les nines continuïn la seva escolarització, i que les dones s'alfabetitzin, que fomentin els seus drets sexuals i reproductius, que permetin l'obtenció d'ingressos i que afavoreixin el lideratge femení a la comunitat, a la societat civil i en els espais polítics. Es considerarà especialment important el suport a dones i nines en zones rurals i aïllades.

També es donarà suport a les iniciatives dels agents de la societat civil per la integració de la perspectiva de gènere en els seus projectes i accions.

3.2.3. Sostenibilitat ambiental

Totes les accions de cooperació, en el sector que sigui, tenen un impacte sobre el medi ambient, ja sigui perquè fan servir els recursos naturals disponibles a l'entorn, perquè generen residus que s'han de tractar i/o perquè causen impactes de tipus paisatgístic sobre la flora i fauna allà on intervenen.

La cooperació del Govern de les Illes Balears entén la sostenibilitat ambiental com el dret a un medi ambient sa, com la defensa del territori respecte de les accions contràries a la preservació i la regeneració natural del medi, i com el dret de les futures generacions a gaudir d'un entorn saludable i en equilibri.

Tenint en compte que el Senegal té una superfície forestal important que és necessari preservar i que la situació de pobresa d'una gran part de la població representa una pressió important sobre els recursos naturals, en les accions o projectes que es duguin a terme s'haurà de valorar l'impacte i l'ús que es fa de l'energia i de l'aigua, el maneig dels residus i l'impacte sobre la biodiversitat i l'hàbitat. També es prioritzaran els projectes que incloguin components d'educació ambiental i de sensibilització, i també l'enfortiment del teixit social

i dels moviments socials per a la defensa del medi ambient. A més, les accions que impliquin un impacte important sobre el paisatge i el medi ambient hauran d'anar necessàriament acompanyades d'estudis d'impacte ambiental. En el cas de projectes de construcció es valorarà l'aplicació de tècniques de bioconstrucció.

3.2.4. Participació democràtica i enfortiment del teixit social

La Direcció General de Cooperació promourà els espais de concertació adequats per garantir una participació representativa i real dels diferents agents implicats en les accions de cooperació al Senegal, tant governamentals com no governamentals. Per això, serà important conèixer i garantir la participació dels diferents col·lectius, institucions i organismes implicats en els sectors i en les àrees geogràfiques prioritàries, tant a les Illes Balears com al Senegal.

A més, es prioritzaran les iniciatives que tinguin com a objectiu o que de manera indirecta afavoreixin processos d'enfortiment de capacitats i d'organització de la societat civil, sobretot els lligats a la creació de xarxes o a l'enfortiment de xarxes ja existents en l'àmbit de la defensa dels drets sexuals i reproductius, ambientals, polítics, socials i culturals, etc.

Els diferents mecanismes de coordinació prevists en aquest Pla contribuiran a fer efectiva aquesta prioritat transversal.

4. OBJECTIUS

4.1. Objectiu general

La cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal contribuirà al desenvolupament sostenible de les regions de Saint-Louis i Ziguinchor, amb un enfocament de drets humans, de sostenibilitat mediambiental i perspectiva de gènere, tant mitjançant accions de cooperació directa com de projectes d'ONGD o aportacions a organismes multilaterals, en el període 2009-2011.

4.2. Objectius específics

La cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal durà a terme accions emmarcades en els sectors estratègics següents i destinats a:

- Millorar L'ACCÉS I LA COBERTURA DELS DRETS SOCIALS BÀSICS (concretament en els àmbits de l'alfabetització de joves i persones adultes, la formació professional, la salut, l'aigua i el sanejament).
- Promoure i donar suport a les INICIATIVES D'ECONOMIA PRODUCTIVA (sobirania alimentària, ecoturisme, turisme sostenible i turisme cultural).
- Contribuir a la MILLORA DE LES CAPACITATS SOCIALS I INSTITUCIONALS (enfortiment de capacitats).
- Contribuir a la PREVENCIÓ I EL MANEIG DELS CONFLICTES VIOLENTS i a la CONSTRUCCIÓ D'UNA CULTURA DE LA PAU.

Per al període de vigència d'aquest Pla Regió s'han definit un seguit d'objectius específics per a cada un dels sectors estratègics prioritaris indicats anteriorment, juntament amb els indicadors i les fonts de verificació corresponents.

Taula 3. Prioritats estratègiques, Objectius específics, Indicadors i Fonts de verificació

<i>Sector estratègic prioritari</i>	<i>Objectiu</i>	<i>Indicadors</i>	<i>Fonts de verificació</i>
1. Cobertura dels drets socials bàsics	O.E.1.1 Alfabetitzats joves i persones adultes (especialment a les zones rurals).	Augment en un 10 % del nombre d'accions dirigides a cobrir els drets socials bàsics en l'alfabetització de persones joves i adultes, la formació professional, la salut, l'aigua i el sanejament.	Plans anuals del Govern de les Illes Balears (2009, 2010 i 2011). Informes de visites de seguiment al terreny. Memòries de seguiment i avaluació dels projectes i accions finançades. Projectes d'ONGD finançats en aquests àmbits. Convenis amb els ministeris d'Educació i Salut, amb les municipalitats de les regions, amb altres agents de la cooperació i amb les regions sanitàries corresponents. Convenis i contribucions amb organismes internacionals de lluita contra la malària que desenvolupen programes i projectes al Senegal, com ara el Fons Global de Lluita contra la Malària, la Sida i la Tuberculosi.
	O.E.1.2. Enfortits els centres de formació professional departamentals i suport a iniciatives de formació professional.		
	O.E.1.3. Enfortits els sistemes de salut regionals i departamentals, amb una atenció especial a la salut maternoinfantil, la lluita contra el paludisme, la formació del personal sanitari i la millora en l'accés a la salut de la població rural i més desfavorida.		
	O.E.1.4 Millorat l'accés a l'aigua i el sanejament.		
2. Suport a iniciatives d'economia productiva	O.E.3 Augmentades i millorades les iniciatives econòmiques de la població.	Augment en un 10 % de les iniciatives en l'àmbit de la sobirania alimentària, l'ecoturisme, el turisme sostenible i el turisme cultural en la regió, lligades a plans de desenvolupament local.	Plans anuals del Govern de les Illes Balears (2009, 2010 i 2011). Informes de visites de seguiment al terreny. Memòries de seguiment i avaluació dels projectes i accions finançades. Projectes d'ONGD finançats en aquests àmbits.
	O.E.4 Enfortida la sobirania alimentària de la població rural de les regions prioritàries (coneixements, agricultura ecològica, tècniques de reg, modernització,	Augment en un 10 % de les accions dirigides a l'enfortiment de la sobirania alimentària.	Informes d'associacions agrícoles de les regions. Convenis amb les municipalitats de les regions, amb altres agents de la cooperació i amb les associacions agrícoles locals

	comercialització).		corresponents.
3. Millora de les capacitats socials i institucionals	O.E.5 Enfortides les institucions descentralitzades (ARD i altres) per a un millor desenvolupament de les seves competències.	Augment en un 10 % de les accions dirigides a la millora de les capacitats socials i institucionals.	Plans anuals del Govern de les Illes Balears (2009, 2010 i 2011). Informes de visites de seguiment al terreny. Memòries de seguiment i avaluació dels projectes i accions finançades. Documents estratègics de planificació, seguiment i avaluació del desenvolupament local en les regions (ARD, DIRCOD). Informes de la societat civil. Estudis en la prevenció i gestió de riscos elaborats i divulgats.
4. Prevenció i maneig dels conflictes violents i construcció d'una cultura de pau	O.E.6. Realitzats projectes o activitats emmarcats en el primer objectiu general del PRDI de Ziguinchor ("restabliment d'una pau definitiva i duradora") i amb els seus quatre objectius específics.	Augment en un 10 % de les accions dirigides a la prevenció i el maneig dels conflictes violents i construcció d'una cultura de la pau.	Plans anuals del Govern de les Illes Balears (2009, 2010 i 2011). Informes de visites de seguiment al terreny. Memòries de seguiment i avaluació dels projectes i accions finançades. Informes sobre drets humans i construcció de la pau a la regió de Ziguinchor.

5. INSTRUMENTS

L'Administració autonòmica desenvoluparà les accions derivades de les prioritats fixades en aquest document d'estratègia mitjançant els diferents instruments i modalitats definits en els articles 17, 18 i 19 de la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament.

Per tant, les prioritats estratègiques, geogràfiques i transversals definides en aquest Pla hauran de guiar tant les accions duites a terme de manera directa per la DGC i per l'Administració autonòmica o en col·laboració/concertació

amb altres organismes i donants, així com els projectes executats a iniciativa de les entitats socials de cooperació al desenvolupament o les associacions d'immigrants senegaleses de les Illes Balears, i finançades totalment o parcial per l'Administració autonòmica.

A més, i en línia amb el que proposa el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011, es donarà una importància especial al desenvolupament d'iniciatives dins el CODESENVOLUPAMENT com a instrument específic per integrar en l'estratègia de cooperació al Senegal i de les accions que en derivin les persones immigrades i les associacions senegaleses amb presència a les Illes Balears. Les línies d'actuació concretes es definiran de manera consensuada amb els agents implicats en la comissió específica de coordinació que es crearà en el marc del Consell de Cooperació.

També es promourà la realització d'activitats d'EDUCACIÓ I CONSCIENCIACIÓ de la població en general sobre la realitat del Senegal i la situació de les persones immigrades senegaleses a les Illes Balears.

6. MECANISMES DE COORDINACIÓ

El Pla Regió estableix un seguit de mecanismes per garantir la coherència i la complementarietat de les accions mitjançant una coordinació a tres nivells: amb els actors de les Illes Balears, amb les institucions i els agents de cooperació i desenvolupament del Senegal, i amb altres agents i donants.

6.1. Mecanismes per a la coherència i la complementarietat entre els agents de la cooperació de les Illes Balears

La coordinació entre els diferents agents de la cooperació de les Illes Balears es durà a terme mitjançant els tres principals òrgans de representació, que són els següents:

a) Consell de Cooperació

En aquest òrgan es proposarà la creació d'una comissió específica per tractar sobre la cooperació del conjunt de les Illes Balears amb el Senegal, que fixarà els mecanismes de coordinació que consideri adequats. La dinamització d'aquesta comissió serà responsabilitat de la Direcció General de Cooperació, i per aconseguir una mínima representativitat serà necessari poder comptar amb les ONGD amb presència al Senegal, les associacions d'immigrants senegaleses, l'OCDS de la UIB i altres agents.

b) Comissió Interdepartamental

Aquest òrgan, format per les conselleries i les entitats de dret públic del Govern de les Illes Balears, també tindrà entre les seves competències el seguiment i l'avaluació del Pla Regió del Senegal i dels projectes i les accions que en derivin. Així mateix, també hi podrà participar mitjançant iniciatives de les diferents conselleries i organismes, i mitjançant les assistències tècniques, sempre que hi hagi una demanda des del Senegal i que estigui inclosa en les prioritats definides en el Pla.

c) Comissió de Coordinació dels Ens Territorials de les Illes Balears

La coordinació mitjançant aquesta Comissió anirà dirigida a promoure una coherència i complementarietat entre les accions finançades pel Govern de les Illes Balears i les que financen els ens públics i els fons de solidaritat de les Illes Balears (Fons Mallorquí de Cooperació i Solidaritat, Fons Menorquí de Cooperació i Fons Pitiús de Cooperació).

6.2. Mecanismes per a la comunicació i complementació amb el Senegal

En línia amb la Declaració de París, i tenint en compte el principi de coresponsabilitat, la Direcció General de Cooperació es compromet que totes les accions finançades pel Govern de les Illes Balears (ja sigui mitjançant la cooperació directa o a través de projectes d'ONGD) es consensuin i coordinin amb les principals institucions i organismes senegalesos que intervenen en el desenvolupament local i en els sectors estratègics identificats com a prioritaris en aquest Pla.

Les principals institucions senegaleses per dur a terme aquesta coordinació seran la Direcció de la Cooperació Descentralitzada (DIRCOD), les agències regionals de desenvolupament i els consells regionals de les regions prioritàries.

6.3. Mecanismes per a la coordinació i l'harmonització amb altres agents i donants

El Senegal és un país amb una important presència d'agències nacionals de cooperació i d'organismes internacionals. Es planteja inicialment una coordinació amb dues organitzacions: l'OTC del Senegal i els organismes multilaterals a través d'agències de les Nacions Unides.

La coordinació amb l'OTC del Senegal (i també amb els departaments competents del Ministeri d'Afers Exteriors i l'AECID), ja s'està duent a terme, amb una comunicació fluida i amb les visites que s'hi ha fet. Això ha permès la possibilitat real de donar suport a diferents accions gestionades per l'OTC.

Pel que fa als organismes de les Nacions Unides, un programa especialment interessant serà el programa ART GOLD del PNUD, ja esmentat anteriorment.

Finalment, cal afegir que, mentre no es disposi d'una persona en representació del Govern de les Illes Balears al Senegal, la coordinació amb les institucions i els organismes ubicats al país es durà a terme per part de la DGC mitjançant els viatges de seguiment periòdics que es proposa fer al llarg de la vigència del Pla Regió.

7. RECURSOS PERSONALS, FINANCERS I MATERIALS

Per a l'execució i el desenvolupament correctes del Pla serà necessari que la Direcció General de Cooperació destini els recursos personals, financers i materials suficients per a la consecució dels objectius prevists.

Pel que fa als RECURSOS PERSONALS, una persona de l'equip tècnic de cooperació de la DGC s'encarregarà de la coordinació i la supervisió de l'execució correcta del Pla. Les funcions d'aquesta persona seran dinamitzar i coordinar la comissió específica creada, elaborar els documents de planificació pertinents i fer-ne el seguiment mitjançant els viatges periòdics al terreny. A més, la DGC té previst contractar un tècnic o una tècnica responsable de la cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal. Aquesta persona serà la que, entre altres funcions, farà el seguiment i avaluació de l'estratègia i dels projectes que es desenvolupin al Senegal.

També, en el marc de la Comissió Interdepartamental del Govern de les Illes Balears, i sempre que hi hagi una demanda des del Senegal, es podrà comptar amb personal de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per dur a terme assistències tècniques en temes concrets.

Els RECURSOS FINANCERS que es destinaran a l'execució d'aquest Pla s'instrumentalitzaran, per una banda, mitjançant els projectes finançats pel Govern de les Illes Balears i executats per les ONGD, tant al Senegal (cooperació) com a les Illes Balears (codesenvolupament, educació per al desenvolupament i sensibilització), i, per altra banda, mitjançant les accions de cooperació directa executades i gestionades pel Govern de les Illes Balears. La previsió dels recursos que es destinaran a finançar aquestes accions de cooperació directa és la següent:

Taula 4. Previsió dels recursos financers destinats a accions de cooperació directa al Senegal

2009	2010	2011
150.000 €	150.000 €	200.000 €

Els RECURSOS MATERIALS que es posaran a disposició de l'execució del Pla seran tots aquells dels quals disposa la DGC i que es considerin necessaris i adequats (espais, equipaments, material fungible, etc.). A més, també en el marc de la Comissió Interdepartamental del Govern de les Illes Balears, es podran posar a disposició del Senegal altres tipus de recursos materials (equipaments sanitaris, medicaments, equips d'emergència, etc.).

8. PROCEDIMENT METODOLÒGIC PER A L'ELABORACIÓ I LA CONCERTACIÓ DE L'ESTRATÈGIA

En una primera fase de diagnosi (març 2008 – maig 2009), i amb la finalitat d'augmentar el coneixement sobre el país i les possibilitats de col·laboració per part del Govern de les Illes Balears, s'han dut a terme les accions següents:

- Reunió amb les associacions de persones immigrades senegaleses i de les entitats socials de cooperació al desenvolupament que executen projectes al país, amb l'objectiu de recollir les experiències i el diagnòstic quant a les necessitats de desenvolupament del Senegal (març de 2008).
- Realització d'un estudi diagnòstic per part de la consultoria ECODE. El diagnòstic, que ha inclòs una visita al terreny el mes de gener de 2009, ha tingut un caràcter integral, és a dir, ha considerat en el seu objecte d'estudi tant els instruments de cooperació directa de la DGC, com els projectes de cooperació, sensibilització, codesenvolupament i emergències duits a terme per ONGD. S'han analitzat els aspectes següents: la vulnerabilitat dels principals sectors, les estratègies de desenvolupament al país i la cooperació balear al Senegal, i s'ha elaborat una anàlisi DAFO del desenvolupament al país.
- Viatge tècnic de prospecció al Senegal de dues persones de l'equip tècnic de la DGC durant una setmana a principi del mes de maig de 2009. La informació obtinguda i els contactes realitzats en aquest viatge tècnic han permès acabar de definir el Pla Regió 2009-2011 i concretar les accions a les quals es donarà suport durant l'any 2009.

En la segona fase (maig-setembre 2009), i amb l'objectiu d'elaborar un primer esborrany del Pla Regió del Senegal, es van recollir i analitzar dades, juntament amb l'estudi i la incorporació dels principals informes sobre el Senegal, les estadístiques i els plans estratègics senegalesos. S'estudiaren les principals necessitats i prioritats del Govern senegalès. Amb tota aquesta informació, es va elaborar un primer esborrany del Pla que es va enviar al Consell de Cooperació i a diverses institucions senegaleses. A continuació, s'organitzaren reunions amb ONGD de les Illes Balears amb presència al Senegal i amb associacions d'immigrants senegaleses (setembre-octubre de 2009), les quals tingueren l'oportunitat de fer aportacions i comentaris al primer esborrany del Pla Regió del Senegal.

Finalment, s'hi varen incorporar les aportacions realitzades i es va completar el document, que constitueix el Pla Regió del Senegal definitiu.

9. SEGUIMENT I AVALUACIÓ

Per garantir el compliment dels objectius prevists, serà necessari dur a terme un procés de seguiment i avaluació lligat a la planificació de les accions.

9.1. Seguiment

El seguiment del Pla Regió al llarg dels anys 2009, 2010 i 2011 es farà en dues fases: una a la meitat del període de vigència (tercer trimestre de l'any 2010) i una altra abans d'acabar (quart trimestre de 2011). Aquest seguiment se centrarà en dos àmbits:

- a) El seguiment de l'aplicació del Pla en el territori de les Illes Balears.
- b) El seguiment de les accions impulsades de forma directa pel Govern de les Illes Balears respecte al Pla Regió i el seguiment dels projectes executats per ONGD i finançats pel Govern de les Illes Balears. Aquest seguiment es durà a terme, entre d'altres, mitjançant les visites de seguiment al terreny del personal tècnic de la Direcció General de Cooperació, mitjançant l'anàlisi dels informes i amb una comunicació permanent amb el Senegal.

Per poder valorar l'execució del Pla en cada fase del seguiment, serà imprescindible comptar amb la participació dels agents de cooperació del Senegal i de les Illes Balears involucrats en qualsevol tipus d'acció relacionada amb el Pla Regió.

El seguiment permetrà, per una banda, aplicar les mesures de correcció oportunes en cas que siguin necessàries i, per l'altra, obtenir informació adequada per a l'avaluació.

9.2. Avaluació

La Direcció General de Cooperació inclourà l'avaluació de l'estratègia i les accions al Senegal en els seus plans anuals d'avaluació. Aquesta avaluació estarà orientada pels criteris de pertinència, eficàcia, eficiència, impacte i viabilitat amb l'objectiu principal de millorar la qualitat de l'ajuda i permetre l'aprenentatge per a futurs plans i accions al Senegal.

Els principals aspectes que s'avaluaran seran els següents:

- Grau de compliment dels objectius general i específics de l'estratègia en el període 2009-2011.
- Viabilitat i pertinència dels instruments utilitzats per l'Administració autonòmica.

- Impacte quantitatiu i qualitatiu sobre les poblacions i les regions receptores de les ajudes. Valoració dels resultats assolits i anàlisi del cost/eficàcia.
- Impacte del Pla i de les accions en relació amb els aspectes transversals: defensa integral dels drets humans, perspectiva de gènere, sostenibilitat ambiental, participació democràtica i enfortiment del teixit social.
- Anàlisi del funcionament dels mecanismes de coordinació establerts.

Per a la valoració de l'impacte i dels resultats, es definiran indicadors inicials lligats a cada projecte o acció concretes, i es comptarà amb les dades estadístiques a nivell regional i departamental.

10. QUADRE RESUM DE PRIORITATS

El quadre següent resumeix les prioritats sectorials, geogràfiques i transversals de la cooperació del Govern de les Illes al Senegal explicades en els apartats anteriors.

Taula 5. Quadre resum de les prioritats de la cooperació del Govern de les Illes Balears al Senegal

LÍNIES ESTRATÈGIQUES	1. Cobertura dels drets socials bàsics 1.1. Alfabetització de joves i persones adultes. Formació professional 1.2. Salut 1.3. Aigua i sanejament 2. Suport a iniciatives d'economia productiva 2.1. Sobirania alimentària 2.2. Ecoturisme, turisme sostenible i turisme cultural 3. Millora de les capacitats socials i institucionals mitjançant la participació ciutadana i el desenvolupament institucional des de la sobirania dels pobles 4. Prevenció i maneig dels conflictes violents i construcció d'una cultura de pau
PRIORITATS TRANSVERSALS	Defensa integral dels drets humans Perspectiva de gènere Sostenibilitat ambiental Participació democràtica i enfortiment del teixit social
ZONES D'INTERVENCIÓ PRIORITÀRIES	Regió de Saint-Louis Regió de Ziguinchor

BIBLIOGRAFIA

AGENCE NATIONALE DE LA STATISTIQUE ET DE LA DÉMOGRAPHIE (ANSD), Service Régional de la Statistique et de la Démographie de Saint-Louis, Ministère de l'Économie et des Finances (2008): *Situation Économique et Sociale (SES) de la Région de Saint-Louis*.

http://www.ansd.sn/publications/annuelles/SES_Region/SES_Saint_Louis_2007.pdf

AGENCE NATIONALE DE LA STATISTIQUE ET DE LA DÉMOGRAPHIE (ANSD), Service Régional de la Statistique et de la Démographie de Ziguinchor, Ministère de l'Économie et des Finances (2008): *Situation Économique et Sociale (SES) de la Région de Ziguinchor*

http://www.ansd.sn/publications/annuelles/SES_Region/SES_Ziguinchor_2007.pdf

DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERACIÓ, Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració, Govern de les Illes Balears (2008): *Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011*

<http://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=MCRST328ZI44801&id=44801>

ESCOLA DE CULTURA DE LA PAU (diversos autors) (ECP, 2009): *Alerta 2009! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau*. Icaria editorial, Escola de Cultura de la Pau, UAB.

<http://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/alerta/alerta09.pdf>

MINISTÈRE DE LA DECENTRALISATION ET DES COLLECTIVITÉS LOCALES. REGION DE SAINT-LOUIS, AGENCE RÉGIONALE DE DÉVELOPPEMENT (ARD) (2003): *Plan Régional de Développement Intégré (2003-2008)*.

NDIAYE, O. (Association pour le Développement Économique Social Environnemental du Nord, ADESEN, 2008): *Disminuye la protección a los derechos humanos*, Informe Senegal 2008, disponible al web de Control Ciudadano (Social Watch): <http://www.socialwatch.org/es/informesNacionales/580.html>

PROGRAMA DE LES NACIONS UNIDES PER AL DESENVOLUPAMENT (PNUD, 2008): *Informe de Desenvolupament Humà 2007-2008*

http://hdr.undp.org/en/media/HDR_20072008_SP_Complete.pdf

REPÚBLICA DEL SENEGAL

- *Document de Stratégie pour la croissance et la Réduction de la Pauvreté 2006-2010. DSRP – II* (octubre 2006):

http://www.finances.gouv.sn/backoffice/pdf/DSRP2_version_finale_.pdf

- MINISTÈRE DE LA DÉCENTRALISATION ET DES COLLECTIVITÉS LOCALES. RÉGION DE SAINT-LOUIS, AGENCE RÉGIONALE DE DÉVELOPPEMENT (2003): *Plan Régional de Développement Intégré (2003-2008)*.
- CONSEIL RÉGIONAL DE ZIGUINCHOR (2005): *Plan Régional de Développement Intégré (2005-2009)*.
- *État d'avancement de la mise en œuvre du DSRP – 2 en 2007. Rapport de synthèse* (juny 2008):
http://www.gouv.sn/IMG/pdf/rapport_revue_2007.pdf

SECRETARIA D'ESTAT D'IMMIGRACIÓ I EMIGRACIÓ, Ministeri de Treball i Immigració (2009): *Anuari Estadístic de l'any 2008*
<http://extranjeros.mtin.es/es/InformacionEstadistica/Anuarios/Anuario2008.html>

WEBS CONSULTATS

Seguretat Global

<http://www.globalsecurity.org/military/world/para/mfdc.htm>

Govern del Senegal

<http://www.gouv.sn/>

OTC Dakar

http://www.aecid.sn/index.php?p=otc_dakar

PNUD

<http://www.undp.org/spanish/>

Portal de la cooperació descentralitzada (Govern del Senegal)

www.cooperationdecentralisee.sn

Seguiment dels ODM (PNUD)

http://www.mdgmonitor.org/country_progress.cfm?c=SEN&cd=686